อุตสาหกรรมยางพาราไทย: สถานภาพและแนวทางการพัฒนาสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

Thai Para-rubber Industry: The Status and Development Suggestions towards ASEAN Economic Community

สุธี อินทรสกุล[1], บัญชา สมบูรณ์สุข[1*] และ ปุรวิชญ์ พิทยาภินันท์[2]

[1] คณะทรัพยากรธรรมชาติ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา 90112

[2] คณะเทคโนโลยีและการพัฒนาชุมชน มหาวิทยาลัยทักษิณ อ.ป่าพะยอม จ.พัทลุง 93210

[*]Email: buncha.s@psu.ac.th

บทคัดย่อ

อุตสาหกรรมยางพาราเป็นอุตสาหกรรมที่สำคัญของประเทศไทย ทั้งในแง่ของการส่งออกและการจ้างงาน การวิจัยครั้งนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาสภาพเศรษฐสังคมและการผลิตของเกษตรกรผู้ปลูกยางพาราในประเทศไทย (2) ศึกษาความสามารถทางการแข่งขัน ปัญหาและอุปสรรคของอุตสาหกรรมยางพาราไทย และ (3) เสนอแนวทางการพัฒนาอุตสาหกรรมยางพาราไทยสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน โดยรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิจากเกษตรกรผู้ปลูกยางพาราจำนวน 3,443 รายด้วยแบบสัมภาษณ์เชิงโครงสร้าง ซึ่งใช้การสุ่มตัวอย่างแบบโควตา รวมถึงการสนทนากลุ่มกับผู้ให้ข้อมูลหลัก ซึ่งใช้การเลือกแบบเจาะจง และใช้ข้อมูลทุติยภูมิแบบอนุกรมเวลารายปีตั้งแต่ปี พ.ศ. 2547 ถึง ปี พ.ศ. 2556 การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงพรรณนา ดัชนีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่ปรากฏ และการวิเคราะห์เนื้อหาที่ปรากฏ ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรผู้ปลูกยางพาราส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรรายย่อยที่มีอายุเฉลี่ยประมาณ 47 ปี ภาคใต้มีผลผลิตน้ำยางสดและยางแผ่นดิบสูงที่สุด ขณะที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีผลผลิตยางก้อนถ้วยสูงที่สุด ในช่วงปี พ.ศ. 2547 ถึง ปี พ.ศ. 2556 ประเทศไทยมีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในการส่งออกยางพาราไปยังตลาดโลกและตลาดอาเซียน สำหรับปัญหาและอุปสรรคสำคัญของอุตสาหกรรมยางพาราไทยที่พบคือ การรวมกลุ่มของเกษตรกรผู้ปลูกยางพาราไม่มีความเข้มแข็ง ต้นทุนการผลิตยางพาราค่อนข้างสูง ดังนั้นประเทศไทยจึงจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาอุตสาหกรรมยางพาราภายในประเทศ เพื่อเพิ่มความสามารถในการแข่งขันกับประเทศอื่นในภูมิภาคอาเซียน

คำสำคัญ: เกษตรกรผู้ปลูกยางพารา ความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่ปรากฏ ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน อุตสาหกรรมยางพาราไทย

Abstract

Para-rubber industry is considered as an important industry of Thailand based on exportation and employment. This research was undertaken (1) to explore socio-economic characteristics and production of para-rubber farmers in Thailand (2) to find competitiveness, problems and obstacles of Thai para-rubber industry, and (3) to provide development suggestions for Thai para-rubber industry towards ASEAN Economic Community (AEC). The data collection, primary data were derived using structured interviews from 3,443 Thai para-rubber farmers. Sampling used the quota sampling technique. In addition, group discussions were used for brainstorming of the key informants, using the purposive selection. Secondary data used were annual time-series data from 2004 to 2013. Descriptive statistics, Revealed Comparative Advantage (RCA) index, and manifest content analysis were used for data analysis. The findings demonstrated the majority of Thai para-rubber farmers were smallholders with an average age around 47 years. The highest harvesting rubber latex and unsmoked sheet rubber were in the southern region. Furthermore, the highest cup lumb rubber was in the northeastern region. Thailand revealed comparative advantage of para-rubber export to the world market and the ASEAN market from 2004 to 2013. The key problems and obstacles of Thai para-rubber industry, e.g. para-rubber farmer groups were not strengthened, and cost of para-rubber production was rather high. Therefore, Thailand needs to emphasize in development of domestic para-rubber industry to increase competitiveness among ASEAN countries.

Keywords: Para-rubber Farmer; Revealed Comparative Advantage (RCA); ASEAN Economic Community (AEC); Thai Para-rubber Industry

บทนำ

ยางพาราเป็นพืชอุตสาหกรรมที่มีความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทยและอีกหลายประเทศในอุษาคเนย์ ซึ่งผลผลิตยางพาราสามารถนำไปใช้เป็นวัตถุดิบในการผลิตผลิตภัณฑ์ที่ใช้ในชีวิตประจำวันของคนทั่วโลก เช่น ยางล้อ เครื่องมือและอุปกรณ์ทางการแพทย์ รองเท้า อุปกรณ์กีฬา ในปี พ.ศ. 2556 อินโดนีเซียมีพื้นที่สามารถกรีดยางพาราได้มากที่สุดในภูมิภาคอาเซียน คือ 22.22 ล้านไร่ รองลงมาคือไทย และมาเลเซีย มีพื้นที่สามารถกรีดยางพาราได้ 15.13 และ 6.61 ล้านไร่ ตามลำดับ ในส่วนของปริมาณการผลิตยางพาราพบว่าไทยเป็นประเทศผู้ผลิตยางพาราอันดับหนึ่งของภูมิภาคอาเซียน โดยมีปริมาณการผลิตยางพารา

3.86 ล้านตัน รองลงมาคืออินโดนีเซีย และเวียดนาม มีปริมาณการผลิตยางพารา 3.11 และ 0.95 ล้านตัน ตามลำดับ สำหรับผลผลิตยางพาราต่อพื้นที่พบว่า เวียดนามมีผลผลิตยางพาราต่อพื้นที่สูงที่สุด เมื่อเทียบกับประเทศอื่นในภูมิภาคอาเซียน คือ 277 กิโลกรัมต่อไร่ รองลงมาคือไทยและกัมพูชา มีผลผลิตยางพาราต่อพื้นที่ 255 และ 191 กิโลกรัมต่อไร่ ตามลำดับ ในส่วนการส่งออกยางธรรมชาติพบว่า ไทยเป็นประเทศผู้ส่งออกยางธรรมชาติอันดับหนึ่งของภูมิภาคอาเซียน โดยมีมูลค่าการส่งออกยางธรรมชาติ 1,779,871 พันดอลลาร์สหรัฐ รองลงมาคือมาเลเซีย และเวียดนาม มีมูลค่าการส่งออกยางธรรมชาติ 107,762 และ 86,571 พันดอลลาร์สหรัฐ ตามลำดับ ในส่วนของการนำเข้ายางธรรมชาติพบว่า มาเลเซียเป็นประเทศผู้นำเข้ายางธรรมชาติอันดับหนึ่งของภูมิภาคอาเซียน โดยมีมูลค่าการนำเข้ายางธรรมชาติ 1,039,013 พันดอลลาร์สหรัฐ รองลงมาคืออินโดนีเซีย และเวียดนาม มีมูลค่าการนำเข้ายางธรรมชาติ 32,927 และ 16.886 พันดอลลาร์สหรัฐ ตามลำดับ (Statistics Division, Website) ในปลายปี พ.ศ. 2558 ไทยได้ก้าวเข้าสู่การเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community หรือ AEC) อย่างสมบูรณ์แบบ โดยมีวัตถุประสงค์หลัก 4 ประการ คือ (1) การเป็นตลาดและฐานการผลิตร่วมกัน (2) การสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจของประเทศสมาชิกในตลาดโลก (3) การพัฒนาเศรษฐกิจระหว่างประเทศสมาชิกให้เสมอภาค และ (4) การบูรณาการอาเซียนให้เข้ากับเศรษฐกิจโลก (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2555) การเข้าสู่การเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนดังกล่าว ได้ก่อให้เกิดผลกระทบในเชิงบวกและเชิงลบต่ออุตสาหกรรมยางพาราไทย ทั้งในระดับต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ ซึ่งศุภโชค สมพงษ์ และวรพจน์ ศรีวงษ์คล (2556) ได้รายงานว่า ไทยเป็นผู้นำอุตสาหกรรมยางพาราในระดับต้นน้ำ โดยเน้นการผลิตยางพาราที่เป็นวัตถุดิบเพื่อการส่งออกและนำไปผลิตต่อ ในขณะที่มาเลเซียเป็นผู้นำอุตสาหกรรมยางพาราในระดับปลายน้ำ ซึ่งเน้นการพัฒนาและสร้างมูลค่าเพิ่มจากผลผลิตยางพาราไปสู่ผลิตภัณฑ์ยางพารา ทำให้ไทยมีความเสียเปรียบมาเลเซียในด้านการตลาดและด้านราคา รวมถึงการจัดเก็บเงินภาษีส่งออกยางพารา (Centre for Experimental Social Sciences หรือ CESS) ของไทยมีอัตราที่สูงกว่ามาเลเซีย ทำให้ไทยมีต้นทุนการส่งออกยางพาราสูงกว่ามาเลเซีย อีกทั้งเวียดนาม เมียนมาร์ และลาว ซึ่งมีพรมแดนติดกับจีนที่เป็นหนึ่งในประเทศผู้นำเข้ายางพารารายใหญ่ของโลก ได้มีการขยายพื้นที่เพาะปลูกยางพาราและการพัฒนาอุตสาหกรรมยางพาราภายในประเทศอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้ไทยมีความเสียเปรียบประเทศเหล่านี้ในด้านต้นทุนการขนส่งผลผลิตยางพาราไปขายยังประเทศจีน และยังทำให้ไทยสูญเสียส่วนแบ่งทางการตลาดในประเทศจีนส่วนหนึ่ง อย่างไรก็ตามกรอบประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนอาจสร้างโอกาสที่ดีให้กับผู้ประกอบการและนักลงทุนชาวไทยได้เข้าไปลงทุนทำธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับยางพาราในประเทศสมาชิกอย่างสะดวกมากขึ้น ในขณะเดียวกันอาจส่งผลกระทบ

ต่อผู้ประกอบการรายย่อยที่มีข้อจำกัดในด้านเงินทุนและมีความสามารถในการปรับตัวต่ำให้ต้องปิดกิจการ หรือขายกิจการให้กับนักลงทุนชาวต่างชาติ

ในปัจจุบันถึงแม้ว่าไทยจะเป็นประเทศผู้ผลิตและส่งออกยางพาราอันดับหนึ่งของโลก รวมถึงอุตสาหกรรมยางพาราของไทยเป็นอุตสาหกรรมที่มีความสามารถในการแข่งขันด้านการค้าระหว่างประเทศ (เฉลิม ใจตั้ง, 2556) ซึ่งมีงานวิจัยหลายเรื่องที่รายงานถึงค่าดัชนีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่ปรากฏ (Revealed Comparative Advantage หรือ RCA) ในการส่งออกยางพาราของประเทศไทยไปยังตลาดต่างประเทศ เช่น วราลี ศรีสมบัติ (2542) อุดมศรี ชวานิสากุล (2544) ทรงพล ขัติยศ (2550) วัชรินทร์ กือเย็น (2551) ปราปต์ปกรณ์ ธนูรัตน์ (2553) พรรณจิรา จันทร์ผลึก (2553) วลัยพร บวรกุลวัฒนร์ (2554) อิศรา ชูบำรุง (2554) ปฐมาวดี ฉายรักษา (2557) สนธยา สำเภาทอง (2558) และ Poramacom (2002) แต่จะเห็นได้ว่า ประเทศไทยมีความต้องการใช้ยางพาราภายในประเทศน้อยมาก อันเป็นผลมาจากการที่รัฐบาลให้ความสำคัญกับอุตสาหกรรมยางพาราในระดับต้นน้ำเป็นหลัก และมีการสนับสนุนอุตสาหกรรมการแปรรูปยางพาราเพื่อการส่งออกน้อยกว่าที่ควรจะเป็น (ชญาณินทร์ อักษรสิทธิ์, 2552) โดยผลผลิตยางพาราขั้นพื้นฐานส่วนใหญ่จะถูกส่งออกไปขายยังตลาดในเอเชีย เช่น ญี่ปุ่น จีน มาเลเซีย รวมทั้งตลาดในสหรัฐอเมริกาและยุโรป (ตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทย, ม.ป.ป.) ไม่ได้นำมาสร้างมูลค่าเพิ่ม หรือใช้เป็นวัตถุดิบในการผลิตของอุตสาหกรรมต่อเนื่องภายในประเทศเท่าที่ควร นอกจากนี้ไทยไม่ได้เป็นประเทศผู้ส่งออกยางพาราเพียงรายเดียวของโลก และตลาดยางพาราโลกก็ไม่ได้เป็นตลาดผู้ขายน้อยราย กอปรกับบางประเทศในภูมิภาคอาเซียน อินโดนีเซีย เวียดนาม มาเลเซีย เป็นต้น ได้พยายามยกระดับอุตสาหกรรมยางพาราภายในประเทศอย่างจริงจังและต่อเนื่อง ส่งผลให้ไทยไม่สามารถหลีกเลี่ยงการแข่งขันที่สูงขึ้นในอนาคตได้ ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่ไทยจะต้องพัฒนาอุตสาหกรรมยางพารา เพื่อยกระดับความสามารถในการแข่งขันระหว่างประเทศให้สูงขึ้น หรืออย่างน้อยที่สุดเพื่อคงความสามารถในการแข่งขันระหว่างประเทศให้อยู่ในระดับเดิม เพราะการสูญเสียความสามารถในการแข่งขันระหว่างประเทศ ย่อมหมายถึงภาวะตกต่ำทั้งในด้านการลงทุน การผลิตสินค้าและบริการ การจ้างงาน รายได้และความเป็นอยู่ของประชากรภายในประเทศ

การวิจัยครั้งนี้ได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการศึกษาสถานภาพของอุตสาหกรรมยางพาราไทย และการเสนอแนวทางการพัฒนาอุตสาหกรรมยางพาราไทยที่เหมาะสมภายใต้กรอบประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน เพื่อเป็นข้อมูลเบื้องต้นให้แก่หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องในการนำไปใช้ประกอบการกำหนดแผนการพัฒนาอุตสาหกรรมยางพาราไทยต่อไป โดยกำหนดวัตถุประสงค์ของการวิจัยไว้ 3 ประการ คือ (1) เพื่อศึกษาสภาพเศรษฐสังคมและการผลิตของเกษตรกรผู้ปลูกยางพาราในประเทศไทย (2) เพื่อศึกษาความสามารถทางการแข่งขัน ปัญหาและ

อุปสรรคของอุตสาหกรรมยางพาราไทย และ (3) เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาอุตสาหกรรมยางพาราไทยสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

วิธีการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ครัวเรือนเกษตรกรผู้ปลูกยางพาราที่ได้รับการสงเคราะห์การทำสวนยางจากการยางแห่งประเทศไทยในส่วนของสำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง (สกย.) เดิม ทุกภูมิภาคของประเทศไทยในปี พ.ศ. 2557 จำนวน 277,633 ครัวเรือน ขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ 3,443 ราย (1 ครัวเรือนต่อตัวแทนเกษตรกรผู้ปลูกยางพารา 1 ราย) ซึ่งถือว่ามีขนาดที่เหมาะสม เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างมีขนาดมากกว่าเกณฑ์ขั้นต่ำที่ยอมรับได้ (Neuman, 2009) การสุ่มตัวอย่างใช้วิธีการสุ่มแบบโควตา โดยจำแนกประชากรเป็นรายภูมิภาค และกำหนดให้ประชากรในภูมิภาคเดียวกันมีลักษณะเป็นเอกพันธ์ หรือคล้ายคลึงกัน (homogeneity) จึงสามารถใช้เป็นตัวแทนกันได้ หลังจากนั้นได้จำแนกประชากรเป็นรายจังหวัดและเขต ซึ่งได้กลุ่มตัวอย่างในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคใต้ ภาคเหนือ ภาคตะวันออก ภาคกลาง และภาคตะวันตกจำนวน 1,312, 1,266, 577, 218, 39 และ 31 ราย ตามลำดับ ดังนี้

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วย จังหวัดบึงกาฬ (125 ราย) เลย (111 ราย) อุบลราชธานี (100 ราย) สกลนคร (87 ราย) อุดรธานี (85 ราย) นครพนม (82 ราย) บุรีรัมย์ (82 ราย) สุรินทร์ (79 ราย) ศรีสะเกษ (72 ราย) หนองคาย (64 ราย) นครราชสีมา (54 ราย) กาฬสินธุ์ (51 ราย) ชัยภูมิ (49 ราย) หนองบัวลำภู (46 ราย) ยโสธร (45 ราย) มุกดาหาร (39 ราย) ร้อยเอ็ด (38 ราย) ขอนแก่น (35 ราย) อำนาจเจริญ (35 ราย) และมหาสารคาม (33 ราย)

ภาคใต้ ประกอบด้วย จังหวัดสุราษฎร์ธานี (133 ราย) สงขลาเขต 2 (114 ราย) ยะลา (100 ราย) พัทลุง (98 ราย) ตรัง (94 ราย) สตูล (88 ราย) นครศรีธรรมราชเขต 1 (81 ราย) ชุมพร (80 ราย) นครศรีธรรมราชเขต 2 (73 ราย) ปัตตานี (71 ราย) นราธิวาส (63 ราย) กระบี่ (53 ราย) ระนอง (50 ราย) พังงา (48 ราย) ภูเก็ต (45 ราย) สงขลาเขต 1 (45 ราย) และอำเภอเบตง (30 ราย)

ภาคเหนือ ประกอบด้วย จังหวัดน่าน (79 ราย) เชียงราย (73 ราย) พะเยา (49 ราย) ลำปาง (41 ราย) อุตรดิตถ์ (39 ราย) พิจิตร (33 ราย) แม่ฮ่องสอน (33 ราย) กำแพงเพชร (31 ราย) พิษณุโลก (30 ราย) แพร่ (30 ราย) ลำพูน (30 ราย) ตาก (28 ราย) เชียงใหม่ (27 ราย) เพชรบูรณ์ (27 ราย) และสุโขทัย (27 ราย)

ภาคตะวันออก ประกอบด้วย จังหวัดจันทบุรี (51 ราย) ฉะเชิงเทรา (47 ราย) ตราด (39 ราย) ปราจีนบุรี (31 ราย) สระแก้ว (28 ราย) และระยอง (22 ราย)

ภาคกลาง ประกอบด้วย จังหวัดอุทัยธานี (20 ราย) และนครสวรรค์ (19 ราย)

ภาคตะวันตก ประกอบด้วย จังหวัดกาญจนบุรี (31 ราย)

นอกจากนี้ได้ทำการรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลัก ประกอบด้วยประธานสหกรณ์การเกษตร เจ้าหน้าที่ของการยางแห่งประเทศไทยในส่วนของสำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยางเดิม ตัวแทนเกษตรกรผู้ปลูกยางพาราที่อยู่ในความดูแลของการยางแห่งประเทศไทยในแต่ละจังหวัดและเขต ผู้ประกอบการโรงงานผลิตยางแผ่นรมควัน ผู้ประกอบการโรงงานผลิตยางแท่ง ผู้ประกอบการโรงงานผลิตน้ำยางข้น และผู้ประกอบการอุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์ยางพารา รวมทั้งหมด 26 ราย การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักใช้การเลือกแบบเจาะจง ซึ่งมีเกณฑ์ในการเลือก คือ เป็นผู้ที่มีความรู้และความเข้าใจในอุตสาหกรรมยางพารา มีประสบการณ์การทำงานที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมยางพารามาอย่างยาวนาน หรือมากกว่า 10 ปี และสามารถให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาอุตสาหกรรมยางพาราไทยในอนาคตภายใต้กรอบประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนได้เป็นอย่างดี

2. การรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ใช้ข้อมูล 2 ประเภท ดังนี้

2.1 ข้อมูลปฐมภูมิ มี 2 ส่วน คือ (2.1.1) ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เกษตรกรผู้ปลูกยางพาราด้วยแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ได้แก่ ข้อมูลสภาพเศรษฐสังคมและการผลิต รวมทั้งปัญหาและอุปสรรคในการผลิตยางพาราของเกษตรกรผู้ปลูกยางพารา และ (2.1.2) ข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่มกับผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ ข้อมูลปัญหาและอุปสรรคของอุตสาหกรรมยางพาราไทย และ

2.2 ข้อมูลทุติยภูมิ เป็นข้อมูลอนุกรมเวลารายปีตั้งแต่ปี พ.ศ. 2547 ถึง ปี พ.ศ. 2556 รวมระยะเวลาทั้งสิ้น 10 ปี ได้แก่ มูลค่าการส่งออกยางพาราตามพิกัดศุลกากรระบบฮาร์โมไนซ์และสินค้าทั้งหมดของโลก ประเทศไทย และประเทศคู่แข่งขันที่เป็นผู้ส่งออกยางพาราหลักในภูมิภาคอาเซียน ได้แก่ อินโดนีเซีย เวียดนาม มาเลเซีย และลาว ซึ่งรวบรวมจากระบบฐานข้อมูลของ International Trade Centre (ITC) ในส่วนการวิเคราะห์ตลาดและการวิจัย

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้มีทั้งข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ซึ่งการวิเคราะห์ข้อมูลจำแนกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

3.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณที่ได้จากการสัมภาษณ์เกษตรกรผู้ปลูกยางพาราด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ และค่ามัชฌิมเลขคณิต

3.2 การวิเคราะห์ความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในการส่งออกยางพาราของประเทศไทย เปรียบเทียบกับประเทศคู่แข่งขันที่เป็นผู้ส่งออกยางพาราหลักในภูมิภาคอาเซียน โดยใช้ดัชนีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่ปรากฏ ซึ่งคิดค้นโดย Balassa (1965) ดัชนีนี้สามารถใช้เป็นเครื่องมือประเมินความสามารถในการแข่งขันของประเทศที่พิจารณา เช่น

ประเทศไทย ในตลาดเป้าหมาย เช่น ตลาดโลก ว่า ประเทศไทยมีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในการส่งออกสินค้าชนิดใดชนิดหนึ่ง เช่น ยางพารา ไปยังตลาดโลกหรือไม่ ซึ่งมีสูตรการคำนวณดังนี้ (Balassa and Noland, 1989)

$$RCA_{ijk} = \frac{X_{ijk} / X_{ij}}{X_{wjk} / X_{wj}}$$

โดยที่ RCA_{ijk} หมายถึง ดัชนีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในการส่งออกสินค้า k ของประเทศ i ไปยังประเทศ j X_{ijk} หมายถึง มูลค่าการส่งออกสินค้า k ของประเทศ i ไปยังประเทศ j (พันดอลลาร์สหรัฐ) X_{ij} หมายถึง มูลค่าการส่งออกสินค้าทั้งหมดของประเทศ i ไปยังประเทศ j (พันดอลลาร์สหรัฐ) X_{wjk} หมายถึง มูลค่าการส่งออกสินค้า k ของโลก (w) ไปยังประเทศ j (พันดอลลาร์สหรัฐ) X_{wj} หมายถึง มูลค่าการส่งออกสินค้าทั้งหมดของโลก (w) ไปยังประเทศ j (พันดอลลาร์สหรัฐ) k หมายถึง สินค้าเป้าหมายที่พิจารณา คือ ยางพารา i หมายถึง ประเทศผู้ส่งออกที่พิจารณา ได้แก่ ไทย อินโดนีเซีย เวียดนาม มาเลเซีย และลาว j หมายถึง ตลาดที่พิจารณา ได้แก่ ตลาดโลก และตลาดอาเซียน

ดัชนีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่ปรากฏนี้ จะแสดงให้เห็นถึงภาพรวมของการส่งออกยางพาราของประเทศไทยและประเทศคู่แข่งขัน รวมทั้งทำให้ทราบถึงแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงในความสามารถทางการแข่งขันของประเทศไทยและประเทศคู่แข่งขันว่า มีความได้เปรียบ หรือสูญเสียความได้เปรียบ เกณฑ์ในการประเมินดัชนีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่ปรากฏ คือ ถ้าค่าดังกล่าวมากกว่า 1 แสดงว่า ประเทศผู้ส่งออกที่พิจารณามีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในการส่งออกยางพาราไปยังตลาดเป้าหมาย ในทางตรงกันข้ามถ้าค่าที่ได้น้อยกว่า 1 แสดงว่า ประเทศผู้ส่งออกที่พิจารณาเสียเปรียบ หรือไม่มีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในการส่งออกยางพาราไปยังตลาดเป้าหมาย และถ้าค่าที่ได้เท่ากับ 1 แสดงว่า ประเทศผู้ส่งออกที่พิจารณาอยู่ในฐานะที่ไม่ได้เปรียบโดยเปรียบเทียบและไม่เสียเปรียบโดยเปรียบเทียบในการส่งออกยางพาราไปยังตลาดเป้าหมาย และ

3.3 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากผู้ให้ข้อมูลหลักด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาที่ปรากฏ

ผลการวิจัยและอภิปรายผลการวิจัย

สภาพเศรษฐสังคมและการผลิตของเกษตรกรผู้ปลูกยางพาราในประเทศไทย

เกษตรกรผู้ปลูกยางพาราในประเทศไทยโดยภาพรวมมีอายุเฉลี่ยค่อนข้างมากประมาณ 47 ปี (ตารางที่ 1) และมีประสบการณ์การทำการเกษตรค่อนข้างสูง เฉลี่ยประมาณ 20 ปี สอดคล้องกับงานวิจัยของนิตยา รักศีล (2550) ที่รายงานว่า เกษตรกรผู้ปลูกยางพาราในอำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราชมีอายุค่อนข้างมาก เฉลี่ยประมาณ 51 ปี และมีประสบการณ์การทำสวนยางพาราค่อนข้างสูง เฉลี่ยประมาณ 30 ปี ในขณะที่งานวิจัยของสันติพงศ์ ปานพินิจ

(2551) ได้รายงานว่า เกษตรกรผู้ปลูกยางพาราในจังหวัดลำปางมีอายุค่อนข้างมากเช่นกัน เฉลี่ยประมาณ 48 ปี แต่มีประสบการณ์การทำสวนยางพาราน้อยกว่า เฉลี่ยประมาณ 10 ปี เนื่องจากพื้นที่วิจัยเป็นพื้นที่ปลูกยางพาราใหม่ ในส่วนของรายได้พบว่า เกษตรกรผู้ปลูกยางพาราทั้งประเทศมีรายได้ต่อครัวเรือนเฉลี่ย 252,933.05 บาทต่อปี ส่วนใหญ่เป็นรายได้จากภาคการเกษตร เฉลี่ย 215,334.17 บาทต่อปี ในจำนวนนี้เป็นรายได้จากการทำสวนยางพาราเฉลี่ย 182,925.84 บาทต่อปี และเป็นรายได้จากนอกภาคการเกษตรเฉลี่ย 37,598.89 บาทต่อปี ในส่วนของรายจ่ายพบว่า เกษตรกรผู้ปลูกยางพาราทั้งประเทศมีรายจ่ายต่อครัวเรือนเฉลี่ย 189,912.39 บาทต่อปี ส่วนใหญ่เป็นรายจ่ายจากนอกภาคการเกษตรเฉลี่ย 130,898.92 บาทต่อปี ในขณะที่รายจ่ายในภาคการเกษตรเฉลี่ย 59,011.80 บาทต่อปี ในจำนวนนี้เป็นรายจ่ายจากการทำสวนยางพาราเฉลี่ย 39,125.76 บาทต่อปี ในส่วนของเงินออมพบว่า เกษตรกรผู้ปลูกยางพาราทั้งประเทศมีเงินออมต่อครัวเรือนน้อยมาก เฉลี่ย 35,946.20 บาทต่อปี

เกษตรกรผู้ปลูกยางพาราในประเทศไทยส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรรายย่อยที่มีพื้นที่ถือครองต่อครัวเรือนไม่เกิน 50 ไร่ โดยใช้เป็นพื้นที่ทำการเกษตรเป็นหลัก เฉลี่ย 28.81 ไร่ ในจำนวนนี้เป็นพื้นที่ปลูกยางพารามากที่สุด เฉลี่ย 13.54 ไร่ รองลงมาคือพื้นที่ปลูกผลไม้ พื้นที่นาข้าว และพื้นที่ปลูกปาล์มน้ำมัน เฉลี่ย 7.26, 6.93 และ 6.50 ไร่ ตามลำดับ ทั้งนี้ร้อยละ 75.52 ของเกษตรกรผู้ปลูกยางพาราทั้งประเทศให้ความเห็นว่า พื้นที่ถือครองต่อครัวเรือนมีเพียงพอสำหรับการประกอบอาชีพทางการเกษตร สอดคล้องกับงานวิจัยของนิตยา รักศีล (2550) และ สันติพงศ์ ปานพินิจ (2551) ที่พบว่า เกษตรกรผู้ปลูกยางพาราในพื้นที่วิจัยมีพื้นที่ถือครองต่อครัวเรือน พื้นที่ทำการเกษตร และพื้นที่ปลูกยางพาราเฉลี่ยน้อยกว่า 50 ไร่ สำหรับสมาชิกในครัวเรือนของเกษตรกรผู้ปลูกยางพาราทั้งประเทศมีจำนวนเฉลี่ยประมาณ 5 คน โดยจำนวนสมาชิกในครัวเรือนมากกว่าครึ่งหนึ่ง หรือประมาณ 4 คน เป็นแรงงานในการทำการเกษตร ซึ่งเกษตรกรผู้ปลูกยางพาราร้อยละ 88.91 ของทั้งประเทศให้ความเห็นว่า แรงงานครัวเรือนมีเพียงพอต่อการประกอบอาชีพการทำสวนยางพารา อย่างไรก็ตามเกษตรกรผู้ปลูกยางพาราได้มีการจ้างแรงงานจากภายนอกเฉลี่ยประมาณ 2 คน ทั้งแรงงานจ้างประจำ แรงงานจ้างชั่วคราว และแรงงานข้ามชาติ โดยค่าจ้างของแรงงานจ้างประจำเป็นไปตามค่าจ้างขั้นต่ำ เฉลี่ย 301.288 บาทต่อวัน ซึ่งสูงกว่าค่าจ้างของแรงงานจ้างชั่วคราวและแรงงานข้ามชาติที่มีการจ้างเป็นรายกิจกรรม

ตารางที่ 1 สภาพเศรษฐสังคมและการผลิตของเกษตรกรผู้ปลูกยางพาราในประเทศไทย

สภาพเศรษฐสังคมและการผลิต	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (n = 1,312)	ภาคใต้ (n = 1,266)	ภาคเหนือ (n = 577)	ภาคตะวันออก (n = 218)	ภาคกลาง (n = 39)	ภาคตะวันตก (n = 31)	ทั้งประเทศ (n = 3,443)
อายุ (ปี)	51.26	45.18	53.11	46.48	40.76	43.65	46.74
ประสบการณ์การทำการเกษตร (ปี)	25.91	22.47	20.32	19.45	14.31	16.51	19.83
รายได้ต่อครัวเรือน (บาท/ปี)	260,547.78	298,854.45	231,743.75	305,146.04	240,635.29	180,671.00	252,933.05
รายได้จากภาคการเกษตร (บาท/ปี)	239,886.53	266,829.74	203,412.16	275,314.33	147,314.00	159,248.23	215,334.17
รายได้จากการทำสวนยางพารา (บาท/ปี)	210,874.25	248,211.77	153,421.55	250,371.67	108,564.49	126,111.31	182,925.84
รายได้จากนอกภาคการเกษตร (บาท/ปี)	20,661.25	32,024.71	28,331.59	29,831.71	93,321.29	21,422.77	37,598.89
รายจ่ายต่อครัวเรือน (บาท/ปี)	158,629.21	175,706.62	194,106.92	246,344.97	184,146.02	180,540.57	189,912.39
รายจ่ายในภาคการเกษตร (บาท/ปี)	66,316.87	55,314.11	58,674.93	85,921.56	50,724.31	37,119.01	59,011.80
รายจ่ายจากการทำสวนยางพารา (บาท/ปี)	50,771.32	49,427.12	32,111.39	49,225.57	33,101.71	20,117.42	39,125.76
รายจ่ายจากนอกภาคการเกษตร (บาท/ปี)	92,302.34	120,392.51	135,431.99	160,423.41	133,421.71	143,421.56	130,898.92
เงินออมต่อครัวเรือน (บาท/ปี)	41,350.20	63,422.55	30,221.11	41,998.34	19,342.50	19,342.50	35,946.20
พื้นที่ถือครองต่อครัวเรือน (ไร่)	34.52	30.11	29.35	37.63	29.34	29.28	31.71
พื้นที่ทำการเกษตร (ไร่)	31.07	29.24	25.68	34.55	27.31	25.00	28.81
พื้นที่ปลูกยางพารา (ไร่)	12.24	17.80	8.45	24.24	8.25	12.25	13.54
พื้นที่ปลูกผลไม้ (ไร่)	4.82	3.83	7.33	7.66	9.11	10.78	7.26
พื้นที่ปลูกปาล์มน้ำมัน (ไร่)	NA	6.50	NA	NA	NA	NA	6.50
พื้นที่นาข้าว (ไร่)	14.01	1.11	9.90	2.65	9.95	1.97	6.93
สมาชิกในครัวเรือน (คน)	5.43	4.81	4.75	4.22	5.01	4.34	4.76
แรงงานครัวเรือน (คน)	3.98	2.61	2.87	3.62	4.59	3.86	3.59
แรงงานจ้างประจำ (คน)	1.98	1.62	1.14	2.10	1.03	2.16	1.68
แรงงานจ้างชั่วคราว (คน)	1.45	1.78	1.12	1.21	1.82	1.61	1.50
แรงงานข้ามชาติ (คน)	1.11	1.29	2.04	2.19	0.85	1.97	1.58
ค่าจ้างของแรงงานจ้างประจำ (บาท/วัน)	300.98	301.71	324.00	320.00	301.00	260.00	301.28
ค่าจ้างแรงงานจ้างชั่วคราว (บาท/วัน)	270.16	300.33	354.00	282.00	302.25	298.00	301.12
ค่าจ้างแรงงานข้ามชาติ (บาท/วัน)	274.32	310.21	300.21	324.25	298.25	277.36	297.43
น้ำยางสด (กิโลกรัม/ปี)	NA	5,953,729.56	NA	1,530,825.58	NA	NA	3,742,277.57
ยางแผ่นดิบ (กิโลกรัม/ปี)	297,618.21	1,650,477.60	126,250.46	374,967.40	NA	NA	612,328.42
ยางก้อนถ้วย (กิโลกรัม/ปี)	2,636,094.97	875,833.00	866,245.62	224,483.54	76,978.38	124,153.18	800,631.45

ที่มา: จากการสัมภาษณ์

เกษตรกรผู้ปลูกยางพาราทั้งประเทศมีผลผลิตน้ำยางสดเฉลี่ย 3,742,277.57 กิโลกรัมต่อปี โดยส่วนใหญ่มีการผลิตในภาคใต้และภาคตะวันออก ซึ่งเป็นพื้นที่ปลูกยางพาราดั้งเดิม 5,953,729.56 และ 1,530,825.58 กิโลกรัมต่อปี ตามลำดับ เนื่องจากในพื้นที่มีแหล่งรับซื้อน้ำยางสดเป็นจำนวนมาก ส่วนการผลิตยางแผ่นดิบพบว่า เกษตรกรผู้ปลูกยางพาราทั้งประเทศมีผลผลิตยางแผ่นดิบเฉลี่ย 612,328.42 กิโลกรัมต่อปี โดยภาคใต้มีผลผลิตยางแผ่นดิบสูงที่สุด 1,650,477.60 กิโลกรัมต่อปี รองลงมาคือภาคตะวันออก ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคเหนือ มีผลผลิตยางแผ่นดิบ 374,967.40, 297,618.21 และ 126,250.46 กิโลกรัมต่อปี ตามลำดับ สำหรับการผลิตยางก้อนถ้วยพบว่า เกษตรกรผู้ปลูกยางพาราทั้งประเทศมีการผลิตยางก้อนถ้วยในทุกภูมิภาค ทั้งที่เป็นพื้นที่ปลูกยางพาราดั้งเดิมและพื้นที่ปลูกยางพาราใหม่ เฉลี่ย 800,631.45 กิโลกรัมต่อปี โดยเฉพาะในภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีการผลิตยางก้อนถ้วนเป็นส่วนใหญ่ เนื่องจากตลาดมีความต้องการยางก้อนถ้วยสูง และในพื้นที่มีโรงงานรับซื้อยางก้อนถ้วยเป็นจำนวนมาก ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีผลผลิตยางก้อนถ้วยสูงที่สุด 2,636,094.97 กิโลกรัมต่อปี รองลงมาคือภาคใต้ ภาคเหนือ ภาคตะวันออก ภาคตะวันตก และภาคกลาง มีผลผลิตยางก้อนถ้วย 875,833.00, 866,245.62, 224,483.54, 124,153.18 และ 76,978.38 กิโลกรัมต่อปี ตามลำดับ ทั้งนี้น้ำยางสด ยางแผ่นดิบ และยางก้อนถ้วยที่เกษตรกรผู้ปลูกยางพาราทั้งประเทศขายได้มีราคาเฉลี่ย 47.09, 53.17 และ 24.08 บาทต่อกิโลกรัม ตามลำดับ

ความสามารถทางการแข่งขัน ปัญหาและอุปสรรคของอุตสาหกรรมยางพาราไทย

1. ความสามารถทางการแข่งขันของอุตสาหกรรมยางพาราไทย

ดัชนีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่ปรากฏในช่วง 10 ปี (พ.ศ. 2547 ถึง พ.ศ. 2556) ในการส่งออกยางพาราไปยังตลาดโลกของประเทศไทย อินโดนีเซีย มาเลเซีย เวียดนาม และลาวมีค่ามากกว่า 1 (ตารางที่ 2) แสดงว่า ทุกประเทศมีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในการส่งออกยางพาราไปยังตลาดโลก ประเทศอินโดนีเซียมีค่าดัชนีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่ปรากฏเฉลี่ยสูงที่สุด รองลงมาคือไทย เวียดนาม มาเลเซีย และลาว ตามลำดับ ประเทศไทยมีค่าดัชนีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่ปรากฏเฉลี่ย 29.00 ซึ่งค่าดังกล่าวมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี พ.ศ. 2547 เป็นต้นมา โดยมีอัตราการเติบโตลดลงเฉลี่ยร้อยละ 5.54 ต่อปี หมายความว่า ประเทศไทยมีแนวโน้มของความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในการส่งออกยางพาราไปยังตลาดโลกลดลง แสดงให้เห็นว่า ประเทศไทยได้สูญเสียความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในการส่งออกยางพาราไปยังตลาดโลกให้กับประเทศคู่แข่งขัน เช่น อินโดนีเซีย ซึ่งทางรัฐบาลอินโดนีเซียได้มีการส่งเสริมการขยายพื้นที่ปลูกยางพาราภายในประเทศอย่างต่อเนื่อง (Weerathamrongsak and Wongsurawat, 2013) และต้นทุนการผลิตยางพาราของอินโดนีเซียต่ำกว่าของไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนของค่าจ้างแรงงาน (ชญาณินทร์ อักษรสิทธิ์, 2552) นอกจากนี้สนธยา สำเภาทอง (2558) ได้กล่าวว่า

นอกจากประเทศอินโดนีเซียที่เป็นคู่แข่งขันสำคัญในการส่งออกยางพาราของประเทศไทยแล้ว ในปัจจุบันกลุ่มประเทศ CLMV ได้แก่ กัมพูชา ลาว เมียนมาร์ และเวียดนาม ถือเป็นประเทศผู้ผลิตยางพารารายใหม่ที่มีการส่งออกยางพาราเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากรัฐบาลของประเทศเหล่านี้ให้การสนับสนุนและส่งเสริมการผลิตยางพาราภายในประเทศ อีกทั้งประเทศในกลุ่มนี้ยังมีต้นทุนการผลิตยางพาราและค่าขนส่งต่ำกว่าของประเทศไทย ทำให้สามารถขายผลผลิตยางพาราในราคาที่ต่ำกว่าของประเทศไทยได้ ซึ่งประเทศที่มีความโดดเด่นมากที่สุด คือ เวียดนาม เพราะมีพัฒนาการทางการผลิตยางพาราที่ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง

ประเทศอินโดนีเซียมีค่าดัชนีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่ปรากฏเฉลี่ยสูงกว่าประเทศไทย คือ 29.85 ซึ่งค่าดังกล่าวได้เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2547 จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2551 ค่าดัชนีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่ปรากฏเริ่มลดลง โดยมีอัตราการเติบโตลดลงเฉลี่ยร้อยละ 3.92 ต่อปี อย่างไรก็ตามในช่วงปี พ.ศ. 2553 ถึง ปี พ.ศ. 2556 ประเทศอินโดนีเซียยังคงมีค่าดัชนีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่ปรากฏสูงกว่าของประเทศไทย เนื่องจากอินโดนีเซียเป็นประเทศที่มีพื้นที่ปลูกยางพารามากที่สุดในโลก รวมทั้งรัฐบาลอินโดนีเซียมีการพัฒนาอุตสาหกรรมยางพาราภายในประเทศมาอย่างต่อเนื่อง เช่น การจัดสรรสินเชื่อให้แก่เกษตรกรผู้ปลูกยางพารารายย่อย เพื่อใช้ในการขยายพื้นที่ปลูกยางพาราและการปลูกทดแทน การให้ความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีการปลูกและการกรีดยางพาราแก่เกษตรกรผู้ปลูกยางพารา และในปัจจุบันรัฐบาลอินโดนีเซียได้ดำเนินการภายใต้แผนแม่บทเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจที่มีชื่อว่า “Master Plan for Acceleration and Expansion of Indonesia Economic Development 2011-2025” นอกจากนี้อินโดนีเซียไม่มีการจัดเก็บภาษีส่งออกยางพาราเหมือนอย่างไทยและมาเลเซีย ทำให้มีต้นทุนการส่งออกยางพาราต่ำกว่า อีกทั้งอินโดนีเซียมีแรงงานภายในประเทศเป็นจำนวนมาก ซึ่งส่วนใหญ่เป็นแรงงานที่ไร้ฝีมือ ทำให้มีค่าจ้างแรงงานต่ำกว่าของไทยและมาเลเซีย เช่น ค่าจ้างในการกรีดยางพารา ค่าจ้างในโรงงานอุตสาหกรรมยางพาราแปรรูป ส่งผลให้อินโดนีเซียสามารถขายยางพาราได้ในราคาที่ต่ำกว่า และสามารถแข่งขันทางราคาได้ จึงมีความเป็นไปได้สูงที่อินโดนีเซียจะเข้ามาแย่งชิงส่วนแบ่งทางการตลาดในตลาดยางพาราโลกจากประเทศคู่แข่งขันรายอื่น รวมถึงประเทศไทย (กฤษณี พิสิฐศุภกุล, 2557) ทั้งนี้ราคาเปรียบเทียบ (relative price) จะเป็นปัจจัยสำคัญที่ผู้ประกอบการของประเทศผู้นำเข้ายางพาราโดยเฉพาะผู้ประกอบการที่ให้ความสำคัญกับการลดต้นทุนการผลิต เพื่อเพิ่มความสามารถทางการแข่งขัน นำมาใช้ประกอบการพิจารณาก่อนที่จะตัดสินใจนำเข้ายางพาราจากประเทศนั้น ในขณะที่ประเทศเวียดนามมีค่าดัชนีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่ปรากฏเฉลี่ย 17.82 และมีอัตราการเติบโตลดลงเฉลี่ยร้อยละ 8.53 ต่อปี ส่วนประเทศมาเลเซียมีค่าดัชนีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่ปรากฏเฉลี่ย 9.15 และมีอัตราการเติบโตลดลงเฉลี่ยร้อยละ 6.49 ต่อปี หมายความว่า ประเทศอินโดนีเซีย เวียดนาม และมาเลเซียมีแนวโน้มของความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในการส่งออกยางพาราไปยัง

ตลาดโลกลดลง สำหรับประเทศลาวมีค่าดัชนีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่ปรากฏเฉลี่ย 8.90 และเป็นเพียงประเทศเดียวที่มีอัตราการเติบโตเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 8.95 ต่อปี หมายความว่า ประเทศลาวมีแนวโน้มของความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในการส่งออกยางพาราไปยังตลาดโลกเพิ่มขึ้น

ตารางที่ 2 ดัชนีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่ปรากฏในการส่งออกยางพาราของประเทศไทยไปยังตลาดโลก เปรียบเทียบกับประเทศคู่แข่งขันในช่วงปี พ.ศ. 2547 ถึง ปี พ.ศ. 2556

ประเทศ	2547	2548	2549	2550	2551	2552	2553	2554	2555	2556	เฉลี่ย	อัตราการเติบโต (ร้อยละ/ปี)
ไทย	36.90	34.94	32.94	31.02	30.67	29.32	24.65	22.76	18.92	27.84	29.00	-5.54
อินโดนีเซีย	31.69	31.41	33.96	36.05	35.49	28.89	28.32	22.86	20.56	29.26	29.85	-3.92
เวียดนาม	18.88	22.93	22.62	22.82	20.01	20.15	17.64	12.19	10.83	10.13	17.82	-8.53
มาเลเซีย	11.26	11.24	11.08	10.25	9.82	8.36	8.78	7.56	5.56	7.55	9.15	-6.49
ลาว	3.62	7.22	8.94	9.55	7.17	10.55	6.99	4.80	10.20	19.99	8.90	8.95

ที่มา: จากการคำนวณ

ดัชนีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่ปรากฏในช่วงเวลาเดียวกันในการส่งออกยางพาราไปยังตลาดอาเซียนของประเทศไทย อินโดนีเซีย (ส่วนใหญ่) และเวียดนาม (ส่วนใหญ่) มีค่ามากกว่า 1 (ตารางที่ 3) แสดงว่า ทั้ง 3 ประเทศมีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในการส่งออกยางพาราไปยังตลาดอาเซียน ประเทศไทยมีค่าดัชนีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่ปรากฏเฉลี่ยสูงที่สุด รองลงมาคือเวียดนาม อินโดนีเซีย ลาว และมาเลเซีย ตามลำดับ ประเทศไทยมีค่าดัชนีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่ปรากฏเฉลี่ย 3.99 แต่เป็นค่าที่มีแนวโน้มลดลงตั้งแต่ปี พ.ศ. 2547 เป็นต้นมา โดยมีอัตราการเติบโตลดลงเฉลี่ยร้อยละ 4.74 ต่อปี หมายความว่า ประเทศไทยมีแนวโน้มของความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในการส่งออกยางพาราไปยังตลาดอาเซียนลดลง เนื่องจากประเทศมาเลเซียซึ่งเป็นตลาดหลักของไทยในภูมิภาคอาเซียน มีแนวโน้มการนำเข้ายางพาราจากประเทศไทยลดลง ในขณะที่ประเทศเวียดนามมีค่าดัชนีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่ปรากฏเฉลี่ย 1.65 และมีอัตราการเติบโตเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 21.55 ต่อปี หมายความว่า ประเทศเวียดนามมีแนวโน้มของความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในการส่งออกยางพาราไปยังตลาดอาเซียนเพิ่มขึ้น เนื่องจากประเทศมาเลเซียซึ่งเป็นตลาดหลักของเวียดนามในภูมิภาคอาเซียน มีแนวโน้มการนำเข้ายางพาราจากประเทศเวียดนามเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง

ตารางที่ 3 ค่าดัชนีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่ปรากฏในการส่งออกยางพาราของประเทศไทยไปยังตลาดอาเซียน เปรียบเทียบกับประเทศคู่แข่งขันในช่วงปี พ.ศ. 2547 ถึง ปี พ.ศ. 2556

ประเทศ	2547	2548	2549	2550	2551	2552	2553	2554	2555	2556	เฉลี่ย	อัตราการเติบโต (ร้อยละ/ปี)
ไทย	4.69	4.65	4.73	4.14	4.11	4.05	3.74	3.50	3.02	3.30	3.99	-4.74
อินโดนีเซีย	1.30	1.65	2.17	2.13	2.08	1.50	1.42	1.29	0.73	0.35	1.46	-12.27
เวียดนาม	1.57	0.59	0.36	0.48	1.12	1.01	0.73	1.43	3.76	5.47	1.65	21.55
มาเลเซีย	0.17	0.09	0.08	0.04	0.03	0.03	0.03	0.06	0.02	0.02	0.06	-18.61
ลาว	0.03	0.02	0.01	0.002	0.001	0.001	0.000	0.27	1.05	0.01	0.14	17.85

ที่มา: จากการคำนวณ

ประเทศอินโดนีเซียมีค่าดัชนีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่ปรากฏเฉลี่ย 1.46 และมีอัตราการเติบโตลดลงเฉลี่ยร้อยละ 12.27 ต่อปี หมายความว่า ประเทศอินโดนีเซียมีแนวโน้มของความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในการส่งออกยางพาราไปยังตลาดอาเซียนลดลง เนื่องจากประเทศสิงคโปร์ซึ่งเป็นตลาดหลักของอินโดนีเซียในภูมิภาคอาเซียน มีแนวโน้มการนำเข้ายางพาราจากประเทศอินโดนีเซียลดลง ส่วนประเทศลาวและมาเลเซียมีค่าดัชนีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่ปรากฏในทุกปีและเฉลี่ยน้อยกว่า 1 แสดงว่า 2 ประเทศนี้ไม่ได้พึ่งพารายได้จากการส่งออกยางพาราเป็นหลัก โดยประเทศลาวมีค่าดัชนีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่ปรากฏเฉลี่ย 0.14 และมีอัตราการเติบโตเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 17.85 ต่อปี หมายความว่า ประเทศลาวมีแนวโน้มของความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในการส่งออกยางพาราไปยังตลาดอาเซียนเพิ่มขึ้น เนื่องจากประเทศลาวมีแนวโน้มการส่งออกยางพาราไปยังประเทศไทย อินโดนีเซีย และมาเลเซียเพิ่มขึ้น สำหรับประเทศมาเลเซียมีค่าดัชนีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่ปรากฏเฉลี่ย 0.06 และมีอัตราการเติบโตลดลงเฉลี่ยร้อยละ 18.61 ต่อปี หมายความว่า ประเทศมาเลเซียมีแนวโน้มของความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในการส่งออกยางพาราไปยังตลาดอาเซียนลดลง เนื่องจากประเทศไทยและสิงคโปร์ซึ่งเป็นตลาดหลักของมาเลเซียในภูมิภาคอาเซียน มีแนวโน้มการนำเข้ายางพาราจากประเทศมาเลเซียลดลง

2. ปัญหาและอุปสรรคของของเกษตรกรผู้ปลูกยางพาราในประเทศไทย

จากการสัมภาษณ์เกษตรกรผู้ปลูกยางพาราในทุกภูมิภาคของประเทศไทยพบปัญหาและอุปสรรคดังนี้

2.2.1 การรวมกลุ่มของเกษตรกรผู้ปลูกยางพาราไม่มีความเข้มแข็ง ร้อยละ 83.27 ของเกษตรกรผู้ปลูกยางพาราทั้งประเทศเผชิญกับปัญหานี้ จำแนกเป็นเกษตรกรผู้ปลูกยางพาราในภาคใต้ ภาคตะวันออก ภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคตะวันตก และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คิดเป็นร้อยละ 91.23, 89.45, 84.61, 79.38, 77.42 และ 76.37 ของเกษตรกรผู้ปลูกยางพาราทั้งหมดในภูมิภาคนั้น ตามลำดับ (ตารางที่ 4) การรวมกลุ่มของเกษตรกรผู้ปลูกยางพาราโดยส่วนใหญ่เป็นเพียง

การช่วยเหลือกันในเรื่องการตลาดเท่านั้น เช่น การสร้างอำนาจการต่อรองราคาผลผลิต ซึ่งการรวมกลุ่มที่ไม่เข้มแข็งมีผลทำให้กลุ่มมีอำนาจการต่อรองราคาผลผลิตต่ำ รวมถึงเงินทุนหมุนเวียนของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกยางพาราในบางกลุ่มมีไม่เพียงพอ ทำให้ไม่สามารถสำรองจ่ายเงินรับซื้อผลผลิตยางพาราให้กับเกษตรกรผู้ปลูกยางพาราที่เป็นสมาชิกได้ ในกรณีที่ผู้ประมูลยางพาราจ่ายเงินช้ากว่ากำหนด และการกำหนดมาตรฐานผลผลิตยางพาราที่รับซื้อของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกยางพารา เช่น การกำหนดมีด (มีด หมายถึง จำนวนวันกรีด) ของยางก้อนถ้วยจำนวน 6 มีด เพื่อให้ได้ยางก้อนถ้วยที่มีเนื้อแน่นและไม่นิ่ม เนื่องจากตลาดกลางยางพาราไม่มีการซื้อขายยางก้อนถ้วย ทำให้ไม่มีราคากลางที่ใช้อ้างอิงในการซื้อขายยางก้อนถ้วย รวมถึงยังไม่มีการกำหนดมาตรฐานของยางก้อนถ้วยที่ชัดเจน ซึ่งเกษตรกรผู้ปลูกยางพาราบางรายจะนำยางก้อนถ้วยที่กรีดไม่ครบมีดมาขาย ทำให้ราคายางก้อนถ้วยที่เกษตรกรผู้ปลูกยางพาราขายได้ต่ำกว่าที่ควรจะเป็น ในขณะที่เกษตรกรผู้ปลูกยางพาราอีกส่วนหนึ่งตัดสินใจเปลี่ยนไปขายยางก้อนถ้วยให้กับพ่อค้าคนกลางในพื้นที่ ซึ่งได้รับเงินในทันที หรือรวดเร็วกว่า

2.2 ราคายางพาราตกต่ำและไม่แน่นอน ร้อยละ 60.06 ของเกษตรกรผู้ปลูกยางพาราทั้งประเทศเผชิญกับปัญหานี้ จำแนกเป็นเกษตรกรผู้ปลูกยางพาราในภาคใต้ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคตะวันออก ภาคกลาง ภาคเหนือ และภาคตะวันตก คิดเป็นร้อยละ 72.20, 65.09, 44.50, 35.90, 31.54 และ 22.58 ของเกษตรกรผู้ปลูกยางพาราทั้งหมดในภูมิภาคนั้นตามลำดับ ตลาดยางพาราในท้องถิ่นมีเกษตรกรผู้ปลูกยางพาราซึ่งเป็นผู้ขายผลผลิตยางพาราในจำนวนมาก ส่วนผู้รับซื้อผลผลิตยางพารา หรือพ่อค้าคนกลางมีจำนวนน้อยราย ในขณะเดียวกันเกษตรกรผู้ปลูกยางพาราได้รับข้อมูลข่าวสารทางการตลาดที่เชื่อมโยงข้อมูลตั้งแต่ระดับต้นน้ำไปจนถึงระดับปลายน้ำ รวมทั้งระหว่างตลาดกลางยางพาราและตลาดยางพาราในท้องถิ่นน้อยมากและไม่ชัดเจน ทำให้เกษตรกรผู้ปลูกยางพาราถูกเอาเปรียบจากพ่อค้าคนกลางอยู่เสมอ ซึ่งส่งผลให้ราคาผลผลิตยางพาราที่เกษตรกรผู้ปลูกยางพาราขายได้ต่ำกว่าที่ควรจะเป็น โดยพ่อค้าคนกลางจะมีการอ้างถึงต้นทุนทางการตลาดของตนเอง เช่น ค่าขนส่ง ค่าแรงงานในการดำเนินการ และมีการฮั้วในการแบ่งพื้นที่รับซื้อผลผลิตยางพาราจากเกษตรกรผู้ปลูกยางพารา เพื่อที่จะรับซื้อผลผลิตยางพาราในราคาที่ไม่เป็นธรรม นอกจากนี้ประเทศผู้นำเข้ายางพารารายใหญ่ของไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งจีนได้ประสบกับปัญหาเศรษฐกิจชะลอตัว รวมทั้งเศรษฐกิจของโลกยังขาดเสถียรภาพ ส่งผลให้ราคายางพารามีความผันผวน ในขณะที่ประเทศไทยไม่มีบทบาทในการชี้นำราคายางพาราในตลาดโลก เนื่องจากไม่มีตลาดกลางยางพาราที่เป็นสากล ทำให้ราคายางพาราในตลาดกลางยางพาราของโลกที่สำคัญ เช่น ตลาดล่วงหน้าโตเกียว ตลาดล่วงหน้าสิงคโปร์ ตลาดล่วงหน้าเซี่ยงไฮ้ มีอิทธิพลสูงต่อการกำหนดราคายางพาราในประเทศไทย ซึ่งไม่สะท้อนราคายางพาราที่แท้จริงของไทย ทั้งนี้กฤษณี พิสิฐศุภกุล (2557); ตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทย (ม.ป.ป.) ได้กล่าวถึงปัจจัยกำหนด

ราคายางพาราไทยสามารถสรุปได้ว่า ประกอบด้วย 3 ปัจจัยหลัก คือ (1) ปัจจัยด้านอุปสงค์ ได้แก่ เศรษฐกิจของประเทศผู้ใช้ยางพารา การเจริญเติบโตของอุตสาหกรรมยานยนต์และผลิตภัณฑ์ยางพารา ปริมาณคงคลังยางพาราของประเทศผู้ใช้ยางพารา และความต้องการใช้ยางสังเคราะห์ซึ่งเป็นสินค้าทดแทน (2) ปัจจัยด้านอุปทาน ได้แก่ พื้นที่ปลูกยางพารา ฤดูกาลและความผิดปกติของสภาพภูมิอากาศ และนโยบายการผลิตและการส่งออกยางพาราของประเทศผู้ผลิตยางพาราหลัก และ (3) ปัจจัยทางเทคนิค ได้แก่ อัตราแลกเปลี่ยนเงินตราระหว่างประเทศ การเก็งกำไรในตลาดซื้อขายล่วงหน้า และราคาน้ำมันดิบ

ตารางที่ 4 ปัญหาและอุปสรรคของของเกษตรกรผู้ปลูกยางพาราในประเทศไทย

ปัญหาและอุปสรรค	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (n = 1,312)	ภาคใต้ (n = 1,266)	ภาคเหนือ (n = 577)	ภาคตะวันออก (n = 218)	ภาคกลาง (n = 39)	ภาคตะวันตก (n = 31)	ทั้งประเทศ (n = 3,443)
การรวมกลุ่มของเกษตรกรผู้ปลูกยางพาราไม่มีความเข้มแข็ง	1,002 (76.37%)	1,155 (91.23%)	458 (79.38%)	195 (89.45%)	33 (84.61%)	24 (77.42%)	2,867 (83.27%)
ราคายางพาราตกต่ำและไม่แน่นอน	854 (65.09%)	914 (72.20%)	182 (31.54%)	97 (44.50%)	14 (35.90%)	7 (22.58%)	2,068 (60.06%)
ปัญหาทางสุขภาพของเกษตรกรผู้ปลูกยางพารา	777 (59.22%)	453 (35.78%)	521 (90.29%)	100 (45.87%)	33 (84.61%)	24 (77.42%)	1,908 (55.42%)
แรงงานที่ปฏิบัติงานในกิจกรรมการกรีดยางพาราไม่มีความชำนาญ	519 (39.56%)	918 (72.51%)	204 (35.36%)	149 (68.35%)	5 (12.82%)	6 (19.35%)	1,801 (52.31%)
เกษตรกรผู้ปลูกยางพาราไม่ได้ตระหนักถึงการดำรงชีพตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	453 (34.53%)	558 (44.08%)	399 (69.15%)	56 (25.69%)	24 (61.54%)	21 (67.74%)	1,511 (43.89%)
ปัญหาโรคยางพารา	684 (52.13%)	267 (21.09%)	335 (58.06%)	53 (24.31%)	24 (61.54%)	19 (61.29%)	1,382 (40.14%)
ปัจจัยการผลิตมีราคาสูง	507 (38.64%)	598 (47.24%)	170 (29.46%)	87 (39.91%)	5 (12.82%)	5 (16.13%)	1,372 (39.85%)
การขยายพื้นที่ปลูกยางพาราในพื้นที่ที่ไม่เหมาะสมโดยไม่มีการควบคุม	541 (41.23%)	501 (39.58%)	145 (25.13%)	122 (55.96%)	13 (33.33%)	7 (22.58%)	1,329 (38.60%)
การใช้เทคโนโลยีการผลิตยางพาราที่ไม่ถูกต้องและไม่เป็นไปตามคำแนะนำของสถาบันวิจัยยาง	333 (25.38%)	775 (61.22%)	65 (11.27%)	77 (35.32%)	4 (10.26%)	4 (12.90%)	1,258 (36.54%)
การขาดแคลนแรงงานครัวเรือน	408 (31.10%)	547 (43.21%)	186 (32.24%)	96 (44.04%)	8 (20.51%)	4 (12.90%)	1,249 (36.28%)
การใช้ระบบกรีดยางพาราที่ไม่ถูกต้อง	348 (26.52%)	647 (51.11%)	107 (18.54%)	101 (46.33%)	3 (7.69%)	9 (29.03%)	1,215 (35.29%)

ที่มา: จากการสัมภาษณ์

2.3 ปัญหาทางสุขภาพของเกษตรกรผู้ปลูกยางพารา ร้อยละ 55.42 ของเกษตรกรผู้ปลูกยางพาราทั้งประเทศเผชิญกับปัญหานี้ จำแนกเป็นเกษตรกรผู้ปลูกยางพาราในภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันตก ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคตะวันออก และภาคใต้ คิดเป็นร้อยละ 90.29, 84.61, 77.42, 59.22, 45.87 และ 35.78 ของเกษตรกรผู้ปลูกยางพาราทั้งหมดในภูมิภาคนั้น ตามลำดับ การเปลี่ยนแปลงรูปแบบการดำเนินชีวิตประจำวันจากการปฏิบัติงานในกิจกรรมการกรีดยางพารา กล่าวคือ เกษตรกรผู้ปลูกยางพาราบางรายจะตื่นขึ้นมากรีดยางพาราตั้งแต่เที่ยงคืน เพราะเป็นช่วงที่มีอุณหภูมิต่ำ ทำให้ระยะเวลาการไหลของน้ำยางสดยาวนาน ส่งผลให้ได้น้ำยางสดในปริมาณมาก ในขณะที่เกษตรกรผู้ปลูกยางพาราอีกกลุ่มหนึ่งจะเริ่มกรีดยางพาราในช่วงหัวรุ่ง หรือเช้าตรู่ ซึ่งได้ปริมาณน้ำยางสดน้อยกว่ากลุ่มแรกเพียงเล็กน้อย ส่งผลให้เกษตรกรผู้ปลูกยางพารามีเวลาพักผ่อนในช่วงกลางวันและกลางคืนน้อย ประมาณ 3-4 ชั่วโมงต่อช่วง หรือในบางวันเกษตรกรผู้ปลูกยางพาราอาจไม่ได้พักผ่อนอย่างเต็มที่ ซึ่งส่งผลให้เกษตรกรผู้ปลูกยางพารามีสุขภาพอ่อนแอและเกิดโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง เช่น โรคหัวใจ โรคความดันโลหิตสูง (ศิริจิต ทุ่งหว้า และคณะ, 2553) รวมถึงการปฏิบัติงานในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการใช้สารเคมีทางการเกษตร เช่น กรดฟอร์มิค สารเคมีกำจัดโรคพืชและศัตรูพืช เป็นระยะเวลานาน ก็ส่งผลกระทบในเชิงลบต่อสุขภาพของเกษตรกรผู้ปลูกยางพาราเช่นเดียวกัน (ณรงค์ เบ็ญสอาด, 2545; ฮาฟีซา เมาะมิง, 2551)

2.4 แรงงานที่ปฏิบัติงานในกิจกรรมการกรีดยางพาราไม่มีความชำนาญ ร้อยละ 52.31 ของเกษตรกรผู้ปลูกยางพาราทั้งประเทศเผชิญกับปัญหานี้ จำแนกเป็นเกษตรกรผู้ปลูกยางพาราในภาคใต้ ภาคตะวันออก ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคเหนือ ภาคตะวันตก และภาคกลาง คิดเป็นร้อยละ 72.51, 68.35, 39.56, 35.36, 19.35 และ 12.82 ของเกษตรกรผู้ปลูกยางพาราทั้งหมดในภูมิภาคนั้น ตามลำดับ ปัญหาดังกล่าวมีสาเหตุมาจากการที่เกษตรกรผู้ปลูกยางพารา โดยเฉพาะในพื้นที่ปลูกยางพาราใหม่ เป็นเกษตรกรผู้ปลูกยางพารารายใหม่และ/หรือรุ่นใหม่โดยส่วนใหญ่ รวมถึงแรงงานครัวเรือนและแรงงานจ้างไม่ใช่แรงงานที่มีฝีมือ อย่างไรก็ตามมีแรงงานจ้างบางส่วนที่มีประสบการณ์การกรีดยางพารา เช่น เคยรับจ้างกรีดยางพาราในภาคใต้มาก่อน และในปัจจุบันได้กลับมาทำสวนยางพารา หรือรับจ้างกรีดยางพาราในภูมิลำเนาเดิมของตนเอง แต่แรงงานเหล่านี้ก็ไม่ได้ส่งเสริมให้แรงงานใหม่มีการเรียนรู้ร่วมกัน

2.5 เกษตรกรผู้ปลูกยางพาราไม่ได้ตระหนักถึงการดำรงชีพตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ร้อยละ 43.89 ของเกษตรกรผู้ปลูกยางพาราทั้งประเทศเผชิญกับปัญหานี้ จำแนกเป็นเกษตรกรผู้ปลูกยางพาราในภาคเหนือ ภาคตะวันตก ภาคกลาง ภาคใต้ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคตะวันออก คิดเป็นร้อยละ 69.15, 67.74, 61.54, 44.08, 34.53 และ 25.69 ของเกษตรกรผู้ปลูกยางพาราทั้งหมดในภูมิภาคนั้น ตามลำดับ ครัวเรือนเกษตรกรผู้ปลูกยางพาราส่วนใหญ่มีการปรับตัวน้อย รวมทั้งมีการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตน้อยกว่าที่ควรจะ

เป็น อันเนื่องมาจากข้อจำกัดของทรัพยากรครัวเรือน เช่น ที่ดิน ความรู้ เงินทุน สินทรัพย์ประเภททุน ทำให้บางครัวเรือนมีการดำรงชีพในรูปแบบเดิมภายใต้การครอบงำของแนวคิดทุนนิยม เช่น การมุ่งเน้นการผลิตในเชิงพาณิชย์ หรือผลิตเพื่อขายเป็นหลัก โดยนำผลผลิตที่ผลิตได้ไปขายในตลาด เพื่อที่จะได้เงินมาซื้อปัจจัยในการดำรงชีวิตและสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ อย่างไรก็ตามในการขายผลผลิตในตลาดนั้น เกษตรกรผู้ปลูกยางพาราเหล่านี้ ไม่มีอำนาจใด ๆ ในการกำหนดกฎเกณฑ์และราคาผลผลิต ซึ่งโดยทั่วไปเกษตรกรจะตกเป็นฝ่ายเสียเปรียบพ่อค้าคนกลางและนายทุนเสมอ นอกจากนี้เกษตรกรผู้ปลูกยางพาราส่วนใหญ่ไม่ค่อยมีการวางแผนเพิ่มความหลากหลายทางชีวภาพของชนิดพืชที่ปลูก หรือผลผลิตเท่าที่ควร ตลอดจนมีความกระตือรือร้นที่จะพัฒนาการทำสวนยางพาราน้อยกว่าที่ควรจะเป็น และไม่มีกระบวนการวิเคราะห์และประเมินผลการทำสวนยางพาราของตนเอง สิ่งที่ตามมา คือ รายจ่ายในครัวเรือนเพิ่มสูงขึ้น ในขณะที่ราคาผลผลิตมีความผันผวนอยู่เสมอ

2.2.6 ปัญหาโรคยางพารา ร้อยละ 40.14 ของเกษตรกรผู้ปลูกยางพาราทั้งประเทศเผชิญกับปัญหานี้ จำแนกเป็นเกษตรกรผู้ปลูกยางพาราในภาคกลาง ภาคตะวันตก ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคตะวันออก และภาคใต้ คิดเป็นร้อยละ 61.54, 61.29, 58.06, 52.13, 24.31และ 21.09 ของเกษตรกรผู้ปลูกยางพาราทั้งหมดในภูมิภาคนั้น ตามลำดับ ในปัจจุบันเกษตรกรผู้ปลูกยางพาราเป็นจำนวนมากต้องเผชิญกับปัญหาโรคยางพารา เช่น โรครากขาว โรครากน้ำตาล โรครากแดง นอกจากนี้ในพื้นที่ปลูกยางพาราใหม่ยังพบโรคในต้นยางพาราที่เปิดกรีดแล้ว เช่น โรคหน้ายางตาย โรคเชื้อราสีชมพู โรคเส้นดำ โรคเปลือกเน่า ซึ่งพบมากในช่วงฤดูฝน ส่วนยางพาราที่ยังไม่เปิดกรีดพบการระบาดของเพลี้ยหอย

2.2.7 ปัจจัยการผลิตมีราคาสูง ร้อยละ 39.85 ของเกษตรกรผู้ปลูกยางพาราทั้งประเทศเผชิญกับปัญหานี้ จำแนกเป็นเกษตรกรผู้ปลูกยางพาราในภาคใต้ ภาคตะวันออก ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคเหนือ ภาคตะวันตก และภาคกลาง คิดเป็นร้อยละ 47.24, 39.91, 38.64,29.46, 16.13 และ 12.82 ของเกษตรกรผู้ปลูกยางพาราทั้งหมดในภูมิภาคนั้น ตามลำดับ ต้นทุนการผลิตของเกษตรผู้ปลูกยางพาราไทยค่อนข้างสูง โดยเฉพาะค่าจ้างแรงงานที่มีสัดส่วนสูงที่สุดในโครงสร้างต้นทุนการผลิตยางพารา ซึ่งงานวิจัยของจุมพฏ สุขเกื้อ และ พัชรินทร์ ศรีวารินทร์ (2551) ได้รายงานว่า สัดส่วนของค่าจ้างแรงงานในโครงสร้างต้นทุนการผลิตยางแผ่นดิบของเกษตรกรผู้ปลูกยางพารารายย่อยทั้งประเทศสูงเกือบร้อยละ 60 ส่วนกนกพร ภาคีฉาย และคณะ (2556) พบว่า การผลิตยางพาราของเกษตรกรผู้ปลูกยางพาราในตำบลท่าชะมวง อำเภอรัตภูมิ จังหวัดสงขลา มีสัดส่วนของค่าจ้างแรงงานสูงกว่าร้อยละ 70 ทั้งในพื้นที่ราบลุ่ม พื้นที่ราบสูงลูกคลื่นลอนลาด และพื้นที่สูง ในขณะที่บัญชา สมบูรณ์สุข (Website) และคณะ ได้กล่าวไว้ว่า การผลิตยางแผ่นดิบของเกษตรกรผู้ปลูกยางพาราทั้งประเทศมีสัดส่วนของค่าจ้างแรงงานสูงถึงร้อยละ 65 ของต้นทุนการผลิตทั้งหมด ส่วนต้นทุนปัจจัยการผลิตอื่นๆ มีสัดส่วนเพียงร้อยละ 35 ของต้นทุนการผลิต

ทั้งหมด ในปัจจุบันพบว่า เกษตรกรผู้ปลูกยางพารามีต้นทุนการผลิตยางพาราเพิ่มขึ้น แต่ราคายางพารายังคงตกต่ำ จึงส่งผลให้เกษตรกรผู้ปลูกยางพารามีรายได้น้อยและไม่เพียงพอกับรายจ่ายในครัวเรือนและรายจ่ายในการทำสวนยางพารา โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกษตรกรผู้ปลูกยางพารารายย่อยที่มีสวนยางพาราขนาดเล็ก

2.2.8 การขยายพื้นที่ปลูกยางพาราในพื้นที่ที่ไม่เหมาะสมโดยไม่มีการควบคุม ร้อยละ 38.60 ของเกษตรกรผู้ปลูกยางพาราทั้งประเทศเผชิญกับปัญหานี้ จำแนกเป็นเกษตรกรผู้ปลูกยางพาราในภาคตะวันออก ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคใต้ ภาคกลาง ภาคเหนือ และภาคตะวันตก คิดเป็นร้อยละ 55.96, 41.23, 39.58, 33.33, 25.13 และ 22.58 ของเกษตรกรผู้ปลูกยางพาราทั้งหมดในภูมิภาคนั้น ตามลำดับ เกษตรกรผู้ปลูกยางพารามีการขยายพื้นที่ปลูกยางพาราในพื้นที่สูงโดยการบุกรุกป่าที่ไม่มีเอกสารสิทธิ์ดังแสดงในงานวิจัยของอิสริยาภรณ์ จุลภักดิ์ (2550) นฤนาท พยัคฆา และ แสงดาว วงค์สาย (2555) ชฎารัตน์ เครื่องสนุก และ สันติ สุขสอาด (2557) รวมถึงพื้นที่ราบลุ่มน้ำท่วมขัง ซึ่งภาครัฐไม่ได้ส่งเสริมและสนับสนุนให้ปลูกยางพาราในพื้นที่เหล่านี้ ส่งผลให้เกษตรกรผู้ปลูกยางพารามีการใช้เทคโนโลยีการผลิตที่ไม่เหมาะสม มีต้นทุนการผลิตยางพาราสูงและผลผลิตยางพาราที่ได้รับต่ำกว่าในเขตนิเวศยางพาราอื่น ซึ่งงานวิจัยของกนกพร ภาคีฉาย และคณะ (2556) พบว่า การทำสวนยางพาราในพื้นที่ราบมีปริมาณผลผลิตยางพาราเฉลี่ยและกำไรสุทธิต่ำกว่าพื้นที่สูงและพื้นที่ลูกคลื่นลอนลาด

2.2.9 การใช้เทคโนโลยีการผลิตยางพาราที่ไม่ถูกต้องและไม่เป็นไปตามคำแนะนำของสถาบันวิจัยยาง ร้อยละ 36.54 ของเกษตรกรผู้ปลูกยางพาราทั้งประเทศเผชิญกับปัญหานี้ จำแนกเป็นเกษตรกรผู้ปลูกยางพาราในภาคใต้ ภาคตะวันออก ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคตะวันตก ภาคเหนือ และภาคกลาง คิดเป็นร้อยละ 61.22, 35.32, 25.38, 12.90, 11.27 และ 10.26 ของเกษตรกรผู้ปลูกยางพาราทั้งหมดในภูมิภาคนั้น ตามลำดับ ปัญหาดังกล่าวมีสาเหตุมาจากการเข้าถึงเทคโนโลยีการผลิตที่เหมาะสมของเกษตรกรผู้ปลูกยางพารายังอยู่ในวงจำกัด โดยเฉพาะเกษตรกรผู้ปลูกยางพารารายย่อยที่อาศัยอยู่ในเขตชนบทอันห่างไกลเส้นทางคมนาคมและเขตทุรกันดาร เนื่องด้วยข้อจำกัดของเกษตรกรผู้ปลูกยางพาราในเรื่องเงินทุนที่ใช้ในการจัดหาเทคโนโลยีรวมทั้งข้อจำกัดของหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องในเรื่องงบประมาณและกำลังคน ทำให้การถ่ายทอดเทคโนโลยียังไม่ทั่วถึงในบางพื้นที่ นอกจากนี้เกษตรกรผู้ปลูกยางพารายังมีความรู้และความเข้าใจไม่เพียงพอในเรื่องการจัดการสวนยางพารา เช่น การเลือกใช้พันธุ์ยางพาราที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ การเลือกสูตรปุ๋ยเคมีและการใส่ปุ๋ยที่ถูกต้อง การปลูกยางพารา การจัดการและดูแลรักษาสวนยางพารา การวิเคราะห์ดิน ทำให้การทำสวนยางพาราของเกษตรกรผู้ปลูกยางพาราโดยภาพรวมของประเทศ มีประสิทธิภาพการผลิตและคุณภาพของผลผลิตยางพาราที่ผลิตได้ต่ำกว่าที่ควรจะเป็น

2.10 การขาดแคลนแรงงานครัวเรือน ร้อยละ 36.28 ของเกษตรกรผู้ปลูกยางพาราทั้งประเทศเผชิญกับปัญหานี้ จำแนกเป็นเกษตรกรผู้ปลูกยางพาราในภาคตะวันออก ภาคใต้ ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง และภาคตะวันตก คิดเป็นร้อยละ 44.04, 43.21, 32.24, 31.10, 20.51 และ 12.90 ของเกษตรกรผู้ปลูกยางพาราทั้งหมดในภูมิภาคนั้น ตามลำดับ จำนวนแรงงานครัวเรือนในระบบการผลิตยางพารามีแนวโน้มลดลง และถูกทดแทนด้วยแรงงานจ้างมากขึ้น (บัญชา สมบูรณ์สุข และคณะ, 2558) ส่งผลให้ต้นทุนการผลิตยางพาราสูงขึ้น นอกจากนี้มีความเป็นไปได้สูงที่แรงงานครัวเรือนจะมีการเคลื่อนย้ายเข้าสู่ภาคอุตสาหกรรมมากขึ้น หลังจากเข้าสู่การเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน และมีการไหลของแรงงานต่างชาติเข้ามาในระบบการผลิตยางพาราไทยมากขึ้น จากข้อมูลสถิติคนต่างด้าว (เมียนมาร์ ลาว และกัมพูชา) ในกิจการเกษตรและปศุสัตว์ ณ เดือนสิงหาคม พ.ศ. 2559 มีจำนวนทั้งสิ้น 131,882 คน (กลุ่มงานจัดระบบองค์การเอกชนการเคลื่อนย้ายบุคคลตามข้อตกลงการค้าเสรี และสารสนเทศ, Website) ในขณะเดียวกันแรงงานกรีดยางพาราที่มีทักษะ หรือมีฝีมือ และมีประสบการณ์การกรีดยางพาราสูงมีแนวโน้มลดลง ทำให้เกษตรกรผู้ปลูกยางพาราที่ประสบกับปัญหาการขาดแคลนแรงงานครัวเรือนอยู่แล้ว จำเป็นต้องจ้างแรงงานกรีดยางพาราจากภายนอก แม้ว่าแรงงานที่จ้างนั้นจะเป็นแรงงานกรีดยางพาราที่ไม่มีฝีมือก็ตาม อันเป็นสาเหตุให้แรงงานกรีดยางพาราในกลุ่มนี้ มีจำนวนมากขึ้นในระบบการผลิตยางพารา ซึ่งส่งผลกระทบต่อผลิตภาพการผลิตยางพารา และการเกิดโรคหน้ายางมากขึ้น และ

2.11 การใช้ระบบกรีดยางพาราที่ไม่ถูกต้อง ร้อยละ 35.29 ของเกษตรกรผู้ปลูกยางพาราทั้งประเทศเผชิญกับปัญหานี้ จำแนกเป็นเกษตรกรผู้ปลูกยางพาราในภาคใต้ ภาคตะวันออก ภาคตะวันตก ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคเหนือ และภาคกลาง คิดเป็นร้อยละ 51.11, 46.33, 29.03, 26.52, 18.54 และ 7.69 ของเกษตรกรผู้ปลูกยางพาราทั้งหมดในภูมิภาคนั้น ตามลำดับ ปัญหาดังกล่าวเป็นผลสืบเนื่องมาจากการที่เกษตรกรผู้ปลูกยางพาราไม่มีความรู้เพียงพอเกี่ยวกับการกรีดยางพาราที่ถูกวิธี เนื่องด้วยข้อจำกัดของหน่วยงานภาครัฐที่เข้าไม่ถึงเกษตรกรผู้ปลูกยางพารา และเกษตรกรผู้ปลูกยางพาราบางรายยังไม่เข้าถึงการส่งเสริมการเกษตรของหน่วยงานภาครัฐ จึงมักพบเห็นเกษตรกรผู้ปลูกยางพาราเป็นจำนวนมากมีวิธีการกรีดยางพาราที่ไม่ถูกต้อง โดยใช้ระบบกรีดยางพาราที่มีความถี่สูง ซึ่งไม่ได้เป็นไปตามที่สถาบันวิจัยยางกำหนด ทั้งนี้แม้ว่าวิธีการดังกล่าวจะทำให้มีจำนวนวันกรีดยางพารามาก แต่ผลผลิตน้ำยางสดที่ได้ต่อครั้งกรีดนั้นค่อนข้างน้อย เมื่อเทียบกับการใช้ระบบกรีดยางพาราที่มีความถี่ต่ำ ส่งผลให้ต้นทุนการผลิตยางพาราสูงขึ้น รวมทั้งอายุการให้ผลผลิตในเชิงเศรษฐกิจของต้นยางพาราสั้นลง และโอกาสในการเกิดโรคมีสูง นอกจากนี้ยังพบเกษตรกรผู้ปลูกยางพาราเป็นจำนวนมากที่เริ่มเปิดกรีดยางพารา ทั้งที่ต้นยางพารายังมีขนาดเล็ก หรือไม่ได้ขนาด ซึ่งส่งผลต่อปริมาณน้ำยางสดและต้นยางพาราในระยะยาว พิศมัย จันทุมา (2551); พิรัฐ สุทธิโยค และ ศักดิ์ศิลป์ โชติสกุล (Website) ได้รายงานว่า การกรีดยางพาราที่

ไม่ถูกวิธีจะทำให้ต้นยางพาราเจริญเติบโตช้าและมีอายุการให้ผลผลิตในเชิงเศรษฐกิจไม่ถึง 25 ปี การให้ผลผลิตน้ำยางสดลดลงร้อยละ 30-60 การสูญเสียผลผลิตเนื้อยางแห้งมากถึงปีละ 1,170-1,760 กิโลกรัมต่อไร่ และเกิดโรคหน้ายางตาย

นอกจากนี้จากการสนทนากลุ่มพบปัญหาและอุปสรรคในประเด็นเพิ่มเติมจากการสัมภาษณ์เกษตรกรผู้ปลูกยางพารา คือ (1) ในพื้นที่ป่าบางแห่งมีการปลูกยางพารา ซึ่งอายุของต้นยางพาราอยู่ในช่วงที่สามารถเปิดกรีดได้ แต่ภาครัฐยังไม่ได้น้อมนำหลักการจัดการในลักษณะ “คนอยู่กับป่า” มาใช้ ทำให้ผลผลิตต่อไร่ต่อปีของเกษตรกรผู้ปลูกยางพาราต่ำกว่าที่ควรจะเป็น และ (2) ผลผลิตยางพาราของเกษตรกรผู้ปลูกยางพาราไม่สอดคล้องกับความต้องการของตลาด กล่าวคือที่ผ่านมาภาครัฐได้ส่งเสริมให้เกษตรกรผู้ปลูกยางพาราผลิตยางพาราที่เป็นวัตถุดิบของโรงงานอุตสาหกรรม และไม่ได้สนับสนุนให้ผันตนเองไปสู่อุตสาหกรรมยางพาราระดับปลายน้ำอย่างจริงจัง ทำให้เกษตรกรผู้ปลูกยางพาราส่วนใหญ่ยังคงทำการผลิตและขายผลผลิตยางพาราขั้นพื้นฐาน ได้แก่ น้ำยางสด ยางแผ่นดิบ และยางก้อนถ้วย

3. ปัญหาและอุปสรรคของอุตสาหกรรมยางพาราไทย

จากการสนทนากลุ่มพบปัญหาและอุปสรรคของอุตสาหกรรมยางพาราไทยดังนี้

3.1 ตลาดกลางยางพารายังมีไม่ครอบคลุมทุกพื้นที่ และไม่มีระบบที่เชื่อมโยงถึงกันระหว่างตลาดกลางยางพาราที่อยู่ในแต่ละจังหวัด

3.2 ปริมาณการผลิตยางพาราภายในประเทศมากกว่าปริมาณการใช้ยางพาราภายในประเทศ ทำให้ราคายางพารามีการปรับตัวลดลง เนื่องจากประเทศในภูมิภาคอาเซียน โดยเฉพาะกลุ่มประเทศ CLMV รวมถึงประเทศผู้ใช้และนำเข้ายางพารารายใหญ่ของโลกอย่างจีน เริ่มมีการปลูกยางพารากันมากขึ้น ทำให้ปริมาณยางพาราในตลาดโลกเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง และการแข่งขันในตลาดมีความรุนแรงมากขึ้น

3.3 สินค้าที่สามารถใช้ทดแทนยางธรรมชาติได้ คือ ยางสังเคราะห์ ซึ่งมีคุณลักษณะที่คล้ายคลึงกับยางธรรมชาติมาก ในกรณีที่ยางธรรมชาติมีราคาสูง ผู้ประกอบการจะเปลี่ยนไปใช้ยางสังเคราะห์ที่มีราคาถูกกว่าแทน

3.4 การจัดการอุตสาหกรรมยางพาราไทยในปัจจุบันเป็นไปอย่างไม่มีระบบ ไม่มีทิศทางและนโยบายที่ชัดเจน และขาดเสถียรภาพ นอกจากนี้แม้ว่าการผลิตและการค้ายางพาราจะมีกฎหมายกำกับดูแล แต่ยังขาดกลไกของกฎหมายที่เอื้ออำนวยต่อการแก้ไขและพัฒนา ซึ่งในขณะนี้พระราชบัญญัติการยางแห่งประเทศไทยได้ประกาศใช้อย่างเป็นทางการแล้ว แต่อาจจะต้องใช้ระยะเวลาในการปรับตัว ทั้งหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และเกษตรกรผู้ปลูกยางพารา

3.5 การพัฒนาอุตสาหกรรมยางพาราไทยเน้นการสนับสนุนอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ ซึ่งส่วนมากเป็นการลงทุนร่วมระหว่างประเทศ รวมทั้งขาดการเชื่อมโยงกับวิถีการผลิตของเกษตรกรผู้ปลูกยางพาราที่จะนำไปสู่การพัฒนาอุตสาหกรรมชุมชน

3.6 การบริหารจัดการองค์กรด้านยางพาราของไทยที่ผ่านมาไม่ประสานกันและไม่เป็นระบบ และส่วนใหญ่เป็นองค์กรที่พัฒนาอุตสาหกรรมยางพาราในระดับต้นน้ำ

3.7 อุตสาหกรรมยางพาราในระดับปลายน้ำ หรืออุตสาหกรรมต่อเนื่องยังไม่ได้รับการส่งเสริมอย่างเป็นรูปธรรม รวมถึงผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาอุตสาหกรรมยางพาราในระดับปลายน้ำยังไม่ได้นำไปพัฒนา หรือใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์เท่าที่ควร

3.8 ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมยางพาราในระดับปลายน้ำของไทยยังขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการพัฒนาเทคโนโลยีการผลิตผลิตภัณฑ์ยางพาราที่เหมาะสม โดยเฉพาะในอุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์ยางพาราของภาครัฐ ในขณะที่ภาคเอกชนมีบุคลากรที่มีคุณสมบัติดังกล่าวมากกว่า ทำให้การขับเคลื่อนนโยบายอุตสาหกรรมยางพาราในระดับปลายน้ำของไทยยังไม่พัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพเท่าที่ควร และ

3.9 ผู้ประกอบการชาวต่างชาติที่ตั้งฐานการผลิตในประเทศไทย เช่น ผู้ประกอบการยานยนต์และชิ้นส่วนยานยนต์ มีแนวโน้มที่จะย้ายฐานการผลิตไปยังประเทศอื่นในภูมิภาคอาเซียน เพื่อแสวงหาความได้เปรียบทางต้นทุน โดยเฉพาะในเรื่องค่าจ้างแรงงานและค่าวัตถุดิบที่ต่ำกว่าประเทศไทย

แนวทางการพัฒนาอุตสาหกรรมยางพาราไทยสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

จากผลการวิจัยสามารถเสนอแนะแนวทางการพัฒนาอุตสาหกรรมยางพาราไทยสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนได้ 3 ด้าน ดังนี้

1. ด้านการผลิต มีดังนี้

1.1 การควบคุมการขยายพื้นที่ปลูกยางพาราในพื้นที่ที่ไม่เหมาะสม และการใช้กฎหมายป้องกันการบุกรุกพื้นที่ป่าเพื่อปลูกยางพารา รวมถึงการให้คำแนะนำแก่เกษตรกรผู้ปลูกยางพาราในพื้นที่ที่ไม่เหมาะสม

1.2 การถ่ายทอดความรู้และเทคโนโลยีการผลิตยางพาราที่เหมาะสมแก่เกษตรกรผู้ปลูกยางพาราและแรงงานครัวเรือนผ่านกระบวนการครูยาง เช่น การจัดการสวนยางพารา การปลูกแทนด้วยยางพาราพันธุ์ดีและเหมาะสมกับสภาพพื้นที่ หรือไม้ผล หรือไม้ยืนต้นชนิดอื่น การกรีดยางพาราที่ถูกวิธี การแปรรูปยางพาราขั้นต้น การประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการทำสวนยางพารา การทำการเกษตรแบบผสมผสาน การปลูกพืชคลุมดิน พืชแซมยางพารา และพืชร่วมยางพารา การเลี้ยงสัตว์ในสวนยางพารา การบริหารจัดการการตลาด

1.3 การส่งเสริมให้เกษตรกรผู้ปลูกยางพาราทำบัญชีครัวเรือนเกี่ยวกับการผลิตยางพารา

1.4 การส่งเสริมการสร้างกระบวนการกลุ่มและการรวมกลุ่มของเกษตรกรผู้ปลูกยางพาราในการแปรรูปยางพาราและผลิตผลิตภัณฑ์ยางพาราให้มีความเข้มแข็ง

1.5 การสนับสนุนสินเชื่อแก่กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกยางพาราที่มีการแปรรูปยางพาราและผลิตผลิตภัณฑ์ยางพารา เพื่อใช้ในการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต และ

1.6 การสนับสนุนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเพิ่มศักยภาพและความสามารถในการผลิตยางพาราของเกษตรกรผู้ปลูกยางพารา แรงงานครัวเรือน และแรงงานจ้าง

2. ด้านการตลาด มีดังนี้

2.1 การจัดตั้งตลาดน้ำยางสด โดยการขายผลผลิตผ่านตลาดยางพาราอิเล็กทรอนิกส์และตลาดกลางยางพารา

2.2 การส่งเสริมให้หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง สถาบันเกษตรกร และเกษตรกรผู้ปลูกยางพารามีบทบาทสำคัญในห่วงโซ่อุปทาน โดยการพัฒนาการเชื่อมโยงทั้งระบบการเงิน ระบบข้อมูลบนเครือข่ายคอมพิวเตอร์ และระบบความปลอดภัยเข้าด้วยกัน

2.3 การจัดตั้งตลาดกลางยางพาราระดับภูมิภาคให้เชื่อมโยงกับตลาดซื้อขายยางพาราแบบส่งมอบจริง เพื่อสะท้อนราคายางพาราที่แท้จริงจากตลาดประเทศผู้ผลิตยางพารา แทนการอ้างอิงราคายางพาราจากตลาดล่วงหน้าโตเกียวและสิงคโปร์ และพัฒนาไปสู่การซื้อขายยางพาราจากตลาดเดียวที่สามารถใช้อ้างอิงราคายางพาราในตลาดโลกได้ และ

2.4 การจัดหาตลาดใหม่เพื่อส่งออกยางพารา

3. ด้านอุตสาหกรรม มีดังนี้

3.1 การสนับสนุนสินเชื่อแก่ผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์ยางพารา เพื่อปรับปรุงการผลิตให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และเน้นการผลิตเพื่อตอบสนองความต้องการของตลาดที่มีการเปลี่ยนแปลงไปตามบริบททางเศรษฐกิจสังคมอย่างเป็นพลวัต (mass customization)

3.2 การจัดตั้งสถาบันพัฒนาอุตสาหกรรมยางพารา เพื่อให้มีหน่วยงานที่รับผิดชอบเกี่ยวกับอุตสาหกรรมยางพาราโดยเฉพาะ และสามารถเชื่อมโยงกับหน่วยงานที่ทำการวิจัยเกี่ยวกับยางพารา เช่น สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) สำนักงานพัฒนาการวิจัยการเกษตร (สวก.) สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) สมาคมวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและนวัตกรรมแห่งประเทศไทย (สวทน.) สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.) รวมทั้งการเชื่อมโยงกับบุคลากรด้านอุตสาหกรรมยางพาราจากสถาบันการศึกษาทั้งในประเทศและต่างประเทศ

3.3 การส่งเสริมนักลงทุนชาวไทยและชาวต่างชาติในการลงทุนด้านอุตสาหกรรมยางพาราในประเทศไทย และ

3.4 การจัดตั้งศูนย์ทดสอบยานยนต์และยางล้อแห่งชาติ เพื่อให้ประเทศไทยเป็นผู้นำด้านการทดสอบและรับรองผลิตภัณฑ์ยางล้อและชิ้นส่วนยานยนต์ รวมทั้งเป็นศูนย์กลางอุตสาหกรรมยางล้อและชิ้นส่วนยานยนต์ของภูมิภาคอาเซียน ซึ่งจะสร้างแรงจูงใจให้นักลงทุนชาวต่างชาติเข้ามาลงทุนในประเทศไทยมากขึ้น อีกทั้งยังส่งผลให้การใช้ยางพาราภายในประเทศมีปริมาณเพิ่มมากขึ้น และสร้างเสถียรภาพให้อุตสาหกรรมยางพาราไทยสามารถเจริญเติบโตได้อย่างยั่งยืน

สรุปและข้อเสนอแนะ

การทำสวนยางพาราในประเทศไทยส่วนใหญ่อยู่ในภาคใต้ และเป็นสวนยางพาราขนาดเล็ก (ไม่เกิน 50 ไร่) เกษตรกรผู้ปลูกยางพารามีอายุค่อนข้างมาก การใช้แรงงานในระบบการผลิตยางพารามีทั้งแรงงานครัวเรือนและแรงงานจ้าง ดัชนีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบแสดงให้เห็นว่า ในช่วงปี พ.ศ. 2547 ถึง ปี พ.ศ. 2556 ประเทศไทยมีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในการส่งออกยางพาราไปยังตลาดโลกและตลาดอาเซียน รวมถึงสามารถแข่งขันกับประเทศคู่แข่งขันที่สำคัญในอุษาคเนย์ได้ แต่ความสามารถในการแข่งขันกลับมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากประเทศคู่แข่งขันอย่างเวียดนามและลาวมีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในตลาดยางพาราเพิ่มมากขึ้น เกษตรกรผู้ปลูกยางพาราไทยยังประสบกับปัญหาและอุปสรรคหลายประการ เช่น การรวมกลุ่มของเกษตรกรผู้ปลูกยางพาราไม่มีความเข้มแข็ง ราคายางพาราตกต่ำและไม่แน่นอน แม้ว่าไทยจะเป็นผู้ส่งออกยางพารารายใหญ่ของโลก แต่ราคายางพาราถูกกำหนดโดยผู้ซื้อน้อยราย เกษตรกรผู้ปลูกยางพาราส่วนใหญ่มีต้นทุนการผลิตยางพาราค่อนข้างสูง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนของค่าจ้างแรงงาน การขาดความพร้อมด้านบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการพัฒนาเทคโนโลยีการผลิตผลิตภัณฑ์ยางพาราที่เหมาะสม

หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องควรมีการส่งเสริมเกษตรกรผู้ปลูกยางพาราและผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมยางพาราในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การถ่ายทอดความรู้และเทคโนโลยีที่เหมาะสมอย่างทั่วถึง โดยเฉพาะการกรีดยางพาราที่ถูกต้อง และการเพิ่มมูลค่า หรือการแปรรูปยางพาราเป็นสินค้า การให้ความรู้แก่แรงงานกรีดยางพาราที่ไม่ใช่แรงงานที่มีฝีมือ การส่งเสริมการสร้างกระบวนการกลุ่มและการรวมกลุ่มให้มีความเข้มแข็ง การสนับสนุนสินเชื่อ ในขณะเดียวกันเกษตรกรผู้ปลูกยางพาราและผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมยางพาราควรมีการปรับตัวอย่างเหมาะสมภายใต้เงื่อนไขและข้อจำกัดที่เผชิญอยู่ เพื่อรองรับการเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน การวิจัยครั้งต่อไปควรทำการศึกษาถึงผลกระทบของการเข้าร่วมประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนต่ออุตสาหกรรมยางพาราไทย

ทั้งในระดับต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปใช้ประกอบการกำหนดแผนยุทธศาสตร์เสริมสร้างความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรมยางพาราไทยต่อไป

เอกสารอ้างอิง

กนกพร ภาคีฉาย, บัญชา สมบูรณ์สุข และ อรอนงค์ ลองพิชัย. 2556. “การใช้เทคโนโลยีในการจัดการฟาร์มสวนยางพาราขนาดเล็กระหว่างเขตนิเวศยางพารา”. **ว. เกษตรศาสตร์ (สังคม)** 34: 195-209.

กฤษณี พิสิฐศุภกุล. 2556. **จับตายางพาราอินโดนีเซีย: ความท้าทายต่อยางไทยในอนาคต.** สงขลา: ธนาคารแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคใต้.

กฤษณี พิสิฐศุภกุล. 2557. **เบื้องหลังตลาดและการกำหนดราคายางพาราไทย.** สงขลา: ธนาคารแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคใต้.

กลุ่มงานจัดระบบองค์การเอกชน การเคลื่อนย้ายบุคคลตามข้อตกลงการค้าเสรี และสารสนเทศ, สำนักบริหารแรงงานต่างด้าว. 2559. **วารสารสถิติจำนวนคนต่างด้าวกลุ่มประเทศอาเซียนได้รับอนุญาตทำงานประจำเดือนสิงหาคม 2559.** http://wp.doe.go.th/wp/images/statistic/aec/59/aec0859.pdf. 21 พฤศจิกายน.

จุมพฏ สุขเกื้อ และ พัชรินทร์ ศรีวารินทร์. 2551. **ต้นทุนและผลประโยชน์ที่เกษตรกรได้รับจากการปลูกยางพารา.** กรุงเทพฯ:สถาบันวิจัยยาง.

เฉลิม ใจตั้ง. 2556. **ความสามารถในการแข่งขันด้านการค้าระหว่างประเทศของอุตสาหกรรมยางพาราไทย.** วิทยานิพนธ์ เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ชญาณินทร์ อักษรสิทธิ์. 2552. **การวิเคราะห์เชิงกลยุทธ์การผลิตและการส่งออกยางพาราของไทย.** สารนิพนธ์ เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ชฎารัตน์ เครื่องสนุก และ สันติ สุขสอาด. 2557. “ความคิดเห็นของราษฎรผู้ปลูกที่มีต่อธุรกิจการปลูกยางพาราในจังหวัดพะเยา”. **ว.วนศาสตร์** 33: 123-130.

ณรงค์ เบ็ญสอาด. 2545. **สภาพการทำงานและกลุ่มอาการปวดกล้ามเนื้อและกระดูกในผู้ประกอบอาชีพผลิตยางพารา กรณีศึกษาตำบลนาเกลือ อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง.** วิทยานิพนธ์ปริญญาโท วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

ทรงพล ขัติยศ. 2550. **การวิเคราะห์ความสามารถในการแข่งขันการส่งออกยางพาราของประเทศไทยไปสาธารณรัฐประชาชนจีน.** การค้นคว้าแบบอิสระ เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทย. ม.ป.ป. **ซื้อขายยางพาราล่วงหน้าใน AFET**. http://www.afet.or.th/2013/uploads/learning_publication/1 7 / afet_rubber_futures_trading_oct2011.pdf. 26 กรกฎาคม.

นฤนาท พยัคฆา และ แสงดาว วงค์สาย. 2555. **ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินต่อการลดลงของทรัพยากรป่าไม้จังหวัดภูเก็ต**. รายงานการประชุมวิชาการแห่งชาติ ครั้งที่ 3 ณ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน 6-7 ธันวาคม 2555 หน้า 381-388.

นิตยา รักศีล. 2550. **สภาพการผลิตยางพาราและความต้องการส่งเสริมของเกษตรกรผู้ปลูกยางพาราในอำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช**. วิทยานิพนธ์ วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

บัญชา สมบูรณ์สุข, ประวัติ เวทย์ประสิทธิ์, ทวีศักดิ์ นิยมบัณฑิต, อาซีซัน แกสมาน และ พีระพงศ์ ทีฆะสกุล. 2556. **แนวทางการแก้ปัญหาราคายางตกต่ำ**. http://www.psu.ac.th/sites/files/n6062_doc1309 906.pdf. 24 กรกฎาคม.

บัญชา สมบูรณ์สุข, วันชัย ธรรมสัจการ, ปริญญา เฉิดโฉม, อรอนงค์ ลองพิชัย และ ปุรวิชญ์ พิทยาภินันท์. "ศักยภาพ ความสามารถและการพัฒนาแรงงานจ้างในระบบการผลิตยางพาราขนาดเล็ก: บทเรียนจากพื้นที่ปลูกยางพาราดั้งเดิม จังหวัดสงขลา". **ว. เกษตรศาสตร์ (สังคม)** 36: 74-87.

ปฐมาวดี ฉายรักษา. 2557. **ความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบเชิงพลวัตของการส่งออกยางพาราของประเทศไทยกับประเทศอินโดนีเซีย**. การศึกษาอิสระ เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ปราปต์ปกรณ์ ธนูรัตน์. 2553. **การวิเคราะห์ศักยภาพการส่งออกยางธรรมชาติของไทยไปรัสเซีย**. วิทยานิพนธ์ เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

พรรณจิรา จันทร์ผลึก. 2553. **การส่งออกยางและผลิตภัณฑ์ยางจากประเทศไทยไปสาธารณรัฐประชาชนจีน**. วิทยานิพนธ์ เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

พิรัฐ สุทธิโยค และ ศักดิ์ศิลป์ โชติสกุล. 2555. **กรีดยางต้นเล็กที่ไม่ได้ขนาด: ได้ไม่คุ้มเสีย**. http://www.agriman.doae.go.th/home/news3/news3_1/Plam/0039_KC(18.05.12).pdf. 22 กรกฎาคม.

พิศมัย จันทุมา. 2551. "ผลกระทบต่อผลผลิตเมื่อเปิดกรีดต้นยางที่มีขนาดต่ำกว่ามาตรฐาน". **ว. ยางพารา** 29: 32-7.

วราลี ศรีสมบัติ. 2542. **การวิเคราะห์ความสามารถในการส่งออกยางพาราของประเทศไทย.** วิทยานิพนธ์ เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

วลัยพร บวรกุลวัฒนร์. 2554. **การศึกษาความสามารถในการแข่งขันและศักยภาพเชิงลึกของอุตสาหกรรมยางธรรมชาติในประเทศไทย.** งานวิจัยเฉพาะเรื่อง เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

วัชรินทร์ กือเย็น. 2551. **การวิเคราะห์ส่วนการตลาดแบบคงที่ของการส่งออกยางพาราไทย.** วิทยานิพนธ์ เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.

ศิริจิต ทุ่งหว้า, บัญชา สมบูรณ์สุข และ พิษณุ ดำรัตนา. 2553. **เศรษฐกิจ-สังคม และวัฒนธรรมการปฏิบัติงานในสวนยางพาราที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม สุขภาวะ และคุณภาพชีวิตของเกษตรกรอำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา.** สงขลา : ภาควิชาพัฒนาการเกษตร คณะทรัพยากรธรรมชาติ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

ศุภโชค สมพงษ์ และ วรพจน์ ศรีวงษ์คล. 2556. “ผลกระทบจากการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC) และมาตรการรองรับของภาคธุรกิจอุตสาหกรรมยางพาราไทย”. **ว. พัฒนาเทคนิคศึกษา** 26: 44-51.

สนธยา สำเภาทอง. 2558. **ความสามารถในการส่งออกยางพาราของไทยไปยังประเทศที่สำคัญเปรียบเทียบกับกลุ่มประเทศ CLMV.** รายงานการประชุมวิชาการระดับชาติและนานาชาติ ราชภัฏเพชรบุรีวิจัยเพื่อแผ่นดินไทยที่ยั่งยืน ครั้งที่ 5 ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี 4 กรกฎาคม 2558 ไม่มีเลขหน้า.

สันติพงศ์ ปานพินิจ. 2551. **การศึกษาศักยภาพธุรกิจการผลิตยางพาราแผ่นในจังหวัดลำปาง.** การค้นคว้าแบบอิสระ เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. 2555. **การศึกษาเพื่อเตรียมความพร้อมด้านการผลิตและพัฒนากำลังคนเพื่อการรองรับการเคลื่อนย้ายแรงงานเสรีภายใต้กรอบประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน.** กรุงเทพฯ: บริษัท พริกหวานกราฟฟิค จำกัด.

อิศรา ชูบำรุง. 2554. **การวิเคราะห์ความสามารถในการแข่งขันของการส่งออกยางพาราธรรมชาติของประเทศไทย.** การศึกษาค้นคว้าอิสระ เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

อิสริยาภรณ์ จุลภักดิ์. 2550. **กระบวนการปรับตัวของครัวเรือนที่ทำกินในเขตอุทยานแห่งชาติต่อการปรับเปลี่ยนทางการเกษตรและการขยายอำนาจรัฐในการจัดการป่า: กรณีศึกษาบ้านวังลุง ตำบลทอนหงส์ อำเภอพรหมคีรี จังหวัดนครศรีธรรมราช.** วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต: มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์.

อุดมศรี ชวานิสากุล. 2544. **การวิเคราะห์ศักยภาพการส่งออกยางธรรมชาติของประเทศไทย.** วิทยานิพนธ์ วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ฮาฟีซา เมาะมิง. 2551. **ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมการปฏิบัติงานในสวนยางพาราที่เกี่ยวข้องกับผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาวะของเกษตรกรในอำเภอระแงะ จังหวัดนราธิวาส.** วิทยานิพนธ์ วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

Balassa, Bela. 1965. “Trade Liberalization and Revealed Comparative Advantage”. **The Manchester School of Economic and Social Studies** 33: 99-123.

Balassa, Bela, and Noland, Marcus. 1989. “Revealed Comparative Advantage in Japan and the United States”. **Journal of International Economic Integration** 4: 8-22.

Poramacom, Nongnooch. 2002. “Revealed Comparative Advantage (RCA) and Constant Market Share Model (CMS) on Thai Natural Rubber”. **Kasetsart J. (Soc. Sci)** 23: 54-60

Statistics Division, Food and Agriculture Organization. 2016. **Crop Production.** Http://faostat3.fao.org/download/Q/QC/E. 24 July.

Weerathamrongsak, Pornthep, and Wongsurawat, Winai. 2013. “The Rubber Industry of Thailand: a Review of Past Achievements and Future Prospects”. **Journal of Agribusiness in Developing and emerging economies** 3: 49-63.